

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Rigorózní práce

Trest obecně prospěšných prací v praxi

konzultantka : JUDr. Marie Vanduchová, Csc.

Mgr. Šárka Tampová

listopad 2007

"Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým".

V Mostě dne 15. listopadu 2007

.....Šárka Tampová.....
Šárka Tampová

Osnova :

Kapitola č. 1 - Trestní politika v historickém vývoji

- 1.1. Úvod do tématu
- 1.2. Důvody vzniku trestu obecně prospěšných prací
- 1.3. Restorativní justice
- 1.4. Alternativní sankce v mezinárodním vývoji

Kapitola č. 2 - Trest obecně prospěšných prací v mezinárodním kontextu

- 2.1. Anglie a Wales
- 2.2. Francie
- 2.3. Holandsko
- 2.4. Švýcarsko
- 2.5. Spolková republika Německo
- 2.6. Rakousko
- 2.7. Spojené státy americké

Kapitola č. 3 - Okolnosti zavedení trestu obecně prospěšných prací do českého práva

- 3.1. Nutnost změn po roce 1989
- 3.2. Liberalizace trestního práva

Kapitola č. 4 - Úprava trestu obecně prospěšných prací v českém právu

- 4.1. Zavedení trestu do českého trestního práva
- 4.2. Ve srovnání v mezinárodními úpravami
- 4.3. Podmínky pro uložení trestu
- 4.4. Výměra trestu
- 4.5. Druhy trestné činnosti, za které je trest ukládán
- 4.6. Souhlas pachatele
- 4.7. Osobní poměry a zdravotní stav pachatele
- 4.8. Pojem obecné prospěšnosti
- 4.9. Přiměřená omezení
- 4.10. Nařízení trestu
- 4.11. Výkon trestu
- 4.12. Zhlazení odsouzení
- 4.13. Přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody
 - a) z důvodu nevedení řádného života
 - b) z důvodu nevykonání trestu
- 4.14. Odklad a přerušení výkonu trestu
- 4.15. Upuštění od výkonu trestu

Kapitola č. 5 - Mladistvý pachatel a trest obecně prospěšných prací

5.1. Specifika trestního řízení proti mladistvému

5.2. Role orgánu sociálně právní ochrany dětí

Kapitola č. 6 - Státní zástupce a alternativní řešení trestních věcí

Kapitola č. 7 - Soud a trest obecně prospěšných prací

Kapitola č. 8 - Analýza soudních rozhodnutí

Kapitola č. 9 - Probační a mediační služba v systému trestní justice

9.1. Vznik PMS a její principy

9.2. Personální skladba

9.3. Činnost probátorů

9.4. Úloha PMS při realizaci trestu obecně prospěšných prací

a) zprostředkovatelská činnost

b) kontrolní činnost

c) doplňková (sociální) činnost

Kapitola č. 10 - Obce a další poskytovatelé trestu

10.1. PMS a poskytovatelé

10.2. Spolupráce PMS a poskytovatelů v Mostě

Kapitola č. 11 – Trest obecně prospěšných prací v připravované novele trestního zákona

Kapitola č. 12 - Závěr

I. Trestní politika v historickém vývoji

1.1. Úvod do tématu

Odedávna společenství lidí trestá své členy, kteří se provinili proti platným zásadám. Je to způsob, jak zajistit fungování společnosti na nastavených pravidlech a zákonech.

Trestní zákon v § 23 stanoví, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy.

Trest v sobě obsahuje jak represivní složku ve vztahu k pachateli, tak moment výchovného působení na ostatní členy společenství.

Trestní zákon má v § 27 přesně vymezeny druhy trestů, které lze pachateli uložit, a to :

- trest odnětí svobody
- obecně prospěšné práce
- ztráta čestných titulů a vyznamenání
- ztráta vojenské hodnosti
- zákaz činnosti
- propadnutí majetku
- peněžitý trest
- propadnutí věci nebo jiné majtkové hodnoty
- vyhoštění
- zákaz pobytu

Obecně prospěšné práce byly do soustavy trestů upravených v trestním zákoně České republiky zavedeny v roce 1996. Tato práce je věnována trestu obecně prospěšných prací z pohledu

orgánů činných v trestním řízení po skončení přípravného řízení.

Nejprve k trestu obecně prospěšných prací z historického hlediska, z hlediska mezinárodních úprav a z pohledu jeho existence v českém právu.

1.2. Důvody vzniku trestu obecně prospěšných prací

Trest obecně prospěšných prací patří do širšího okruhu trestů alternativních. Jedná se o formy alternativního řešení trestních věcí. Ty se začaly prosazovat v druhé polovině 20. století, kdy vzrostl podíl majetkové i další kriminality. Tím došlo k navýšení počtu odsouzených k nepodmíněným trestům odnětí svobody. Docházelo k trvalému přetížení všech zainteresovaných subjektů trestní justice a věznic. Přeplněnost věznic v konečném důsledku komplikovala a dodnes komplikuje realizaci nápravného účinku nepodmíněného trestu odnětí svobody. Neustále se zvyšující počty vězňů dlouhodobě vedly k pochybnostem o účinnosti nastavené sankční politiky a systému trestní justice.¹ Východiskem je pouze zásadní reforma vězeňství a rozšiřování možností alternativních postupů orgánů činných v trestním řízení.

1.3. Restorativní justice

V druhé polovině minulého století se objevily snahy o reformu veřejného trestního práva. Cílem bylo změnit přístup k pachateli a oběti trestného činu. V tradičním trestním právu jde o ochranu právních statků a trestem je demonstrována platnost

¹ srovnej: Karabec – Koncept restorativní justice

trestněprávních norem pro všechny. Poškozený v tomto systému nehraje žádnou významnou roli a je pouze předmětem trestného činu. V restorativní justici jde o ochranu konkrétních zájmů a požadavků poškozeného. Cílem je ochrana oběti.²

Bylo znovu operováno s pojmy jako je omluva, lítost, náprava, pokání a odpuštění. Vzorem se stal pozitivní vývoj poválečné kriminality v Japonsku.

Vychází z myšlenky, že trestní spravedlnosti je dosaženo pouze tehdy, pokud si pachatel uvědomí, přizná si a porozumí svému jednání, a pak převezme skutečnou trestněprávní odpovědnost. Jde o odplatu a vyrovnání mezi pachatelem a obětí.

V západní Evropě a v USA se stalo v 90. letech minulého století hnutí za restorativní (obnovující) justici významnou součástí trestní politiky. Pojem restorativní vychází z anglického *restore* = obnovit, navrátit do původního stavu. Jeho smyslem bylo znovuobnovení zločinem narušeného sociálního vztahu mezi pachatelem, obětí a společenstvím³. Vychází se z předpokladu, že účinné řešení lze najít pouze za aktivní spolupráce všech dotčených, tj. oběti, pachatele a sociálního společenství.

Toto hnutí vyrostlo na teorii o neúčinnosti stávajícího systému trestní justice a na nutnosti hledání nových cest tam, kde tradiční trestní politika vyčerpala své možnosti a není schopna překonat své nedostatky.

Jsou konána Evropská fóra pro restorativní justici, kde si odborníci různých států předávají zkušenosti o způsobu práce s pachateli a oběťmi, informují se o restorativních praktikách. Objevil se pojem tzv. sociální mediace, která vede zejména k prevenci eskalace konfliktů a jejich opakování, ale také

² srovnej: Vanduchová – O systému trestů

³ srovnej: Válková, Sotolář – Restorativní justice – trestní politika pro 21. století?

k předcházení trestné činnosti. Vytváří se seznam evropských mediátorů.⁴

1.4. Alternativní sankce v mezinárodním vývoji

Šestý a sedmý kongres OSN v letech 1980 a 1985 přijaly rezoluce, které žádaly prevenci kriminality, zohledňování konkrétních okolností trestného činu a snižování negativních účinků trestu odnětí svobody s hledáním alternativních sankcí nespojených s odnětím svobody. Tyto snahy měly vést ke snižování počtu vězeňské populace. Jako jednou z vhodných alternativních sankcí byla označena i práce ve společenském zařízení, jde-li o práci v denní době. Na 8. kongresu OSN v Havaně byla přijata tzv. Tokijská pravidla, tedy Standardní minimální pravidla pro opatření nespojená s odnětím svobody, která vymezovala různé druhy opatření bez odnětí svobody.

Vývoj alternativního postupu se ubíral třemi základními směry. První spočíval v opatření, při kterém odsouzený tráví ve vězení jen část trestu, zatímco delší dobu se mimo ně věnuje profesionálnímu výcviku, léčení, výkonu zaměstnání apod. S pachatelem se výchovně pracuje. Patří sem i víkendové či domácí vězení. Druhý směr se zaměřuje na alternativní tresty. Nejvýznamnějším byl peněžitý trest. Byl vytvořen systém tzv. denních pokut. Při nezaplacení nastupoval pachatel náhradní trest odnětí svobody. Dále jsou tu tresty jako zákaz činnosti, soudem stanovená omezení a povinnosti, probace či trest obecně prospěšných prací. Třetí směr alternativních opatření má zřejmý depenalizační charakter. Nejčastěji se jedná o podmíněný odklad

⁴ srovnej: Diblíková, Přesličková – Současné pojetí restorativní justice

výkonu trestu odnětí svobody, podmíněné zastavení trestního stíhání, upuštění od potrestání či narovnání.⁵

I Rada Evropy na konferenci ředitelů vězeňské správy v roce 1991 rozdělila alternativní opatření do tří kategorií a mezi alternativní sankce zařadila i veřejně prospěšné práce. Jejich pojmovým znakem je skutečnost, že jsou ukládány v případě, kdy zákon stanoví trest odnětí svobody a tento odlišný druh trestu jej plně nahrazuje.

Alternativou se podle mezinárodních dokumentů rozumí trest nespojený s odnětím svobody, který je soudce oprávněn uložit v případech, ve kterých by jinak byl pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody. Alternativa nesmí v žádném případě zahrnovat ztrátu osobní svobody; nelze ji ani chápat jako zmírnění či jiné vylepšení podmínek výkonu trestu odnětí svobody. Délka trvání alternativní sankce musí být úměrná spáchanému trestnému činu a trestu odnětí svobody, který by byl uložen. Odsouzený musí mít reálné předpoklady vyhovět podmínkám alternativní sankce.⁶

Je třeba připomenout i další efekt alternativních trestů, neboť tyto mohou být účinnějším, humánnějším a levnějším prostředkem v boji s kriminalitou.

Hlavní předností alternativních sankcí spojených s výkonem práce pro společnost jsou spatřovány v :

- uvolnění místa ve věznicích pro těžší zločince
- ve snížení nákladů na výkon trestu
- větší zapojení veřejnosti do procesu převýchovy a resocializace pachatelů

⁵ srovnej: Janda a spol. – K problematice alternativních trestů

⁶ srovnej: Zezulová, Kabátová – Několik poznámek k alternativnímu trestu obecně prospěšných prací

- ve zvyšujícím se zájmu občanů o způsoby zacházení s pachateli
- vytváření pocitu odpovědnosti veřejnosti za činnost trestní justice⁷

Různé složky trestní justice mají k alternativním trestům ambivalentní postoj. Nejzdrženlivější bývá u policie a nejvstřícnější u probačních úředníků a sociálních pracovníků. Takový rozdílný přístup má vliv na kooperaci mezi jednotlivými subjekty, přičemž spolupráce je základním předpokladem pro efektivní ukládání a řádné zabezpečení výkonu trestu.

⁷ srovnej: Vybrané problémy sankční politiky – ISKP 2005

2. Trest obecně prospěšných prací v mezinárodním kontextu

Trest obecně prospěšných prací je tzv. trestem alternativním. Souvislosti jeho vzniku najdeme v západní evropské úpravě trestní politiky.⁸ V 80. letech 20. století se vyspělé státy potýkaly s krizí svých systému trestní justice, s plnými věznicemi odsouzených, s vysokou kriminalitou a s nevolí veřejnosti. Musely hledat nové cesty. Proto se nově objevil i trest obecně prospěšných prací v různých modifikacích.

2.1. Anglie a Wales

Obecně prospěšné práce (Community Service) byly zavedeny jako samostatná sankce v roce 1972 zákonem „Criminal Justice Act“. Byla to první právní úprava, která tento druh trestu definovala. Trest obecně prospěšných prací se od roku 1975 používá pro celé území Anglie a Walesu. Důvodem zavedení byla nákladnost nepodmíněného trestu odnětí svobody, přeplněnost věznic a z toho plynoucí potřeba situaci řešit jinými druhy trestů.

Podmínkou uložení trestu je dosažení věku šestnácti let pachatele, musí se jednat o trestný čin, za který lze dospělému pachateli uložit trest odnětí svobody, pachatel musí s uložení trestu souhlasit a probační úředník pachatele považuje za osobu schopnou výkonu tohoto trestu. Trest je ukládán soudním příkazem a pachateli je nařízeno, aby vykonal neplacenou práci ve prospěch společnosti. Pachatel trest vykonává ve volném čase a bezplatně. Trestní sazba je vymezena spodní hranicí 40 a horní hranicí 240 hodin. Pachatel musí práce vykonat do dvanácti

⁸ srovnej: Suchý, Válková – Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání

měsíců od vynesení rozsudku. Soud má před uložením trestu k dispozici vyjádření probačního úředníka. Má tak podklady pro rozhodnutí, zda je účelné trest konkrétnímu pachateli ukládat.

Jsou vydány celostátní směrnice pro výkon trestu. Ty stanoví druh práce, způsob výpočtu odpracovaných hodin, standardy provádění práce a postup v případě nevykonávání trestu. Probační úředník vytvoří pro odsouzeného plán prací. Kontrola výkonu trestu tedy plnění plánu je svěřena probačním úředníkům či lokálními korporacím. Druhy práce jsou rozmanité. Většinou jsou vykonávány ve prospěch různých charitativních organizací a spolků. Výjimečně se angažují státní zařízení. Trest obecně prospěšných prací je možno kombinovat například s trestem peněžitým. V případě neplnění trestu nebo spáchání další trestné činnosti v době výkonu trestu, je nařízeno soudní jednání. V případě spáchání další trestné činnosti je rozhodováno o ukončení výkonu a uložení trestu odnětí svobody. Pokud odsouzený řádně nevykonává trest, je možné ponechání trestu v platnosti a uložení pokuty nebo soud rozhodne o ukončení výkonu trestu a uloží nový trest.

2.2. Francie

Francouzská právní úprava trestu obecně prospěšných prací nabyla účinnosti dnem 1.3.1994. Obecně prospěšné práce lze uložit buď samostatně nebo jako podmínku při odkladu výkonu trestu odnětí svobody. Trest spočívá v povinnosti odsouzeného vykonat bezplatně práci v obecném zájmu. Jejich rozsah je stanoven od 40 do 240 hodin. Na výkon trestu má odsouzený 18 měsíců. Mohou být ukládány pachatelům přečinů, na které je

stanoven trest odnětí svobody. Pachatel musí s uložením trestu souhlasit. Nelze ho tak uložit nepřítomnému obžalovanému. Pachatel musí být soudem o nutnosti souhlasu před uložením trestu poučen. Tím je zajištěna resocializační funkce trestu. Soud pečlivě zvažuje výběr osoby vhodné pro uložení této alternativní sankce. Pachatel podstoupí lékařské vyšetření. Někdy je před vynesením rozsudku zprostředkován kontakt mezi pachatelem a organizací, ve které bude trest vykonáván.

Trest je možno kombinovat s trestem peněžitým. Zákon počítá s možností přerušení výkonu trestu z vážných důvodů. Odsouzený je povinen podrobit se kontrolním omezením, která mají přispět k rychlému výkonu trestu. Kromě kontrolních omezení může soud uložit speciální omezení, která se většinou vztahují k osobě odsouzeného nebo k charakteru trestné činnosti (zákaz činnosti, povinnost nahradit škodu, zákaz návštěv určitých zařízení apod.).

Výkon trestu zajišťují právnické osoby veřejného práva nebo organizace způsobilé ukládat vykonání prací v obecném zájmu. Kontrolu výkonu trestu provádějí pracovníci probační služby. Ti vypracovávají zprávy pro soud. Při výkonu trestu se odsouzený řídí předpisy a nařízeními obecné pracovněprávní povahy, ve kterých je pamatováno na hygienické podmínky, podmínky práce v noci, práci žen a mladistvých apod. Náklady spojené s výkonem trestu si hradí odsouzený sám. Je upravena odpovědnost státu za škody způsobené odsouzeným při výkonu trestu. Obecně prospěšné práce je možno uložit i jako součást probace.

2.3. Holandsko

Obecně prospěšné práce jako samostatný a hlavní trest je možno v Nizozemí uložit od 1.12.1989. Ukládá se za trestné činy, u kterých je možno uložit trest odnětí svobody v sazbě do šesti měsíců. Soudce ve svém rozhodnutí uvede jak trest odnětí svobody v konkrétní výměře, tak jeho alternativu ve formě trestu obecně prospěšných prací. Ten je možno uložit v rozsahu až 240 hodin, a to pouze dospělým pachatelům. Nezbytným předpokladem je souhlas obviněného. Tento trest je možno kombinovat i s podmíněným trestem odnětí svobody. Odsouzený je povinen vykonat bezplatně práce ve lhůtě šesti měsíců. Práce mohou být vykonávány jak ve veřejných tak i v soukromých zařízeních, ale podmínkou je obecný prospěch. Odsouzený trest vykonává samostatně nebo ve skupině dalších odsouzených.

I nizozemská úprava vychází z toho, že kontrolu výkonu trestu zajišťují probační úředníci. Ti průběžnými zprávami soud informují o výkonu trestu. Kromě kontrolní činnosti zajišťují pro odsouzené sociální pomoc, kterou potřebují.

Protože trest byl od počátku jeho zavedení pozitivně přijímán veřejností, je v Holandsku dostatek organizací, které umožňují výkon. Společnost oceňuje nižší náklady na výkon trestu, zachování osobní svobody odsouzeného bez izolace od rodiny a sociálního prostředí, zajištění výkonu nepopulární pracovní činnosti apod. Důvody nevykonávání trestu jsou povětšinou na straně odsouzeného. Může se však jednat i o nevhodný druh uložené práce, nevyhovující pracovní klima a nedostatky v řídicí a kontrolní činnosti probačních úředníků. Holandské statistiky vykazují poměrně nízké procento recidivy u

pachatelů, kteří byli odsouzeni k trestu obecně prospěšných prací.

Trest obecně prospěšných prací je po trestu odnětí svobody a peněžitém trestu třetí nejužívanější sankcí.

2.4. Švýcarsko

Švýcarská trestní právní úprava užívá obecně prospěšné práce jako alternativu k uloženému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v maximální výměře tří měsíců. Jeden den odnětí svobody nahradí 4 hodiny prospěšných prací.⁹ Při nařízení výkonu trestu jsou přesně nastaveny mantinely začátku a konce výkonu trestu. Odsouzený musí odpracovat minimálně 10 hodin týdně a celkově má povinnost vykonat trest do devíti měsíců od prvního dne nástupu výkonu trestu. Pokud odsouzený požádá o přerušení výkonu trestu, rozhoduje sama probační služba a nikoli soud. Výkon tohoto trestu u mladistvých odsouzených nezajišťuje probační a mediační služba, ale jiná organizace.

Švýcarské trestní právo hledá svou další cestu ke společensky prospěšným pracím v systému trestů. Probíhaly a probíhají různé experimenty. Probační a mediační služba je pověřena organizací a zajištěním výkonu trestu. Činnost probačních úředníků se nezaměřuje pouze na kontrolu, jak by bylo možno očekávat u soudních úředníků, ale poskytují odsouzeným i další služby.

Výsledky studií rovněž prokázaly, že tento druh trestu je společností kladně přijímán a platně se zařadil do švýcarské trestněprávní úpravy. Jeho úprava ve švýcarském pojetí je oproti naší přísnější a systém ukládání trestu a jeho výkonu je

⁹ srovnej: Š. Eichlerová - Informační servis č. 6/2002

přehlednější. Po výkonu trestu zůstává odsouzení na rozdíl od české úpravy zaneseno v rejstříku trestů.

2.5. Spolková republika Německo

V německé právní úpravě se „gemeinnützige Arbeit“, tedy trest obecně prospěšných prací, objevuje pouze okrajově. Nejedná se o uzákoněnou samostatnou trestní sankci, kterou by bylo možno dospělému pachateli uložit.

Do systému byly zařazeny zejména jako alternativní řešení při nařízení náhradního trestu odnětí svobody za nezaplacený peněžitý trest. Soud zkoumá, zda namísto náhradního trestu odnětí svobody nelze provést trest obecně prospěšných prací. Tato možnost byla do právní úpravy vnesena v r. 1974. Jednotlivé zemské vlády, pak možnost využití trestu obecně prospěšných prací, upravily vlastními zemskými úpravami.

Práce musí být provedeny osobně a bezplatně. Nesmí sloužit k výdělečné činnosti. Při výkonu trestu nemá odsouzený ochranu jako zaměstnanec a poskytovateli trestu nevzniká povinnost odvádět sociální pojištění.

Obecně prospěšné práce jsou upraveny také soudním pokynem z 11.12.1974. Je možno je uložit mladistvému nebo mladému dospělému (18-21 let) v rámci ukládaného výchovného opatření, při podmíněném odsouzení, podmíněném odkladu výkonu uloženého trestu nebo probační pomoci. Jedná se o výchovnou povinnost. Obecně prospěšné práce je možno v rámci podmíněného odsouzení a podmíněného odkladu výkonu zbytku trestu odnětí svobody uložit i dospělému. Práce musí být prováděny ve prospěch veřejnosti, bezplatně a nesmí sloužit k

výdělečným účelům.

Výkon trestu zajišťují a zprostředkovávají sociální pracovníci sociálních služeb justice. Odsouzený si sám může najít místo výkonu trestu. Schválení tohoto místa pak provádějí právě sociální pracovníci. Náklady na výkon trestu (vhodný oděv, náklady dopravy do místa výkonu apod.) nese odsouzený ze svého. Sociální pracovníci zajišťují kontrolu výkonu trestu. Pokud odsouzený trest řádně nevykonává, je odvoláno povolení k výkonu práce a je vykonán trest odnětí svobody.

V určitých případech lze tento trest využít při bagatelní trestné činnosti. V rámci podmíněného odsouzení může soud odsouzenému uložit povinnosti, které slouží jako zadostiučinění za spáchané bezprávi. Jednou z takto upravených povinností je i povinnost vykonat obecně prospěšnou práci.

Dosavadní snahy o uzákonění trestu obecně prospěšných prací jako alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebyly úspěšné. Tlaky, aby se tak stalo, však sílí. Podmínkou je předchozí souhlas pachatele, aby se předešlo nucené práci. Z dlouhodobého hlediska je zřejmé, že se trest obecně prospěšných prací stane součástí systému trestů v německé trestněprávní úpravě.

2.6. Rakousko

Možnost uložení trestu obecně prospěšných prací je v rakouské úpravě velmi omezena. Byla zavedena rakouským spolkovým zákonem o soudnictví v trestních věcech mládeže z r. 1988, a z názvu vyplývá, že se týká pouze mladistvých pachatelů. Soud má možnost předběžně zastavit trestní řízení, jestliže je stav

věci dostatečně objasněn, zavinění není těžké a potrestání není nutné k tomu, aby se mladistvý zdržel dalších trestných jednání. Při předběžném zastavení trestního řízení stanoví soud buď zkušební dobu až na dva roky nebo stanoví podmínku splnění jednoho nebo více úkolů. Jedním z úkolů je provedení neplacené obecně prospěšné práce. Při předběžném zastavení trestního řízení tedy může soud mladistvému uložit povinnost vykonat obecně prospěšné práce. Mladistvý je musí vykonat ve volném čase a bezplatně. Mladiství pomáhají v různých zařízeních pro mládež, pro staré a bezmocné, v ústavech zdravotní péče či při ochraně životního prostředí.

Při výkonu trestu pomáhají instituce probační pomoci a soudy mládeže. Při nařízení trestu se přihlíží ke školní docházce či povolání mladistvého. Vykonává nejvýše šest hodin denně, osmáct hodin týdně. Maximální výměra trestu činí šedesát hodin. Trest musí být vykonán do tří měsíců od nařízení. Tím je zajištěno okamžité působení trestu. Ministr spravedlnosti vede seznam zařízení vhodných pro vykonávání trestu. Do seznamu jsou zapisovány zařízení, které souhlasí s tím, že umožní výkon trestu obecně prospěšných prací.

2.7. Spojené státy americké

I Spojené státy americké se potýkaly s nutností najít alternativu k nepodmíněným trestům odnětí svobody, které nepřinesly požadovaný efekt a velmi zatěžují rozpočty jednotlivých států. Trend hledání alternativ k nepodmíněným trestům odnětí svobody zesílil v polovině 60. let minulého století. Dnes je trest obecně prospěšných prací zahrnut do soustavy

trestních sankcí a je hojně využíván. Je možno jej také uložit jako podmínku stanovenou soudem při různých variantách probace.

Je na každém členském státu a každém jednotlivém soudci, jak ukládá tuto sankci a vymezuje ji. Vyplývá to ze specifického právního a soudního systému USA, kdy soudce tvoří právo. Sílí však hlasy žádající jednotnou zákonnou úpravu této alternativní sankce.

V rámci soudního jednání soudce zváží, zda byla prokázána vina a zda je pachatel vhodnou osobou k uložení alternativní sankce namísto trestu odnětí svobody. V takovém případě postoupí věc soudnímu probačnímu úředníkovi, který při osobním jednání probere s pachatelem možnosti uložení trestu. Soud má k dispozici různé programy zpracované a zajišťované státními či nevládními institucemi. Jedná se o pomocné práce v nemocnicích, domovech důchodů, městských úřadech apod. Při jednání je dohodnut návrh obsahu rozsudku. Soudce pak v rámci dalšího jednání posoudí předložený návrh rozsudku a buď tento návrh přijme, pozmění nebo ho odmítne.

Organizace následně informují soud o výkonu trestu. Jestliže trest není řádně vykonán, soud uloží odsouzenému výstrahu, kterou je povinen respektovat. Jinak se vystavuje možnosti uložení samostatné sankce.

Názor většiny veřejnosti je takový, že výkon obecně prospěšných prací umožňuje pachatelům zapojit se do řešení potřeb společnosti a najít v ní své místo.

3. Okolnosti zavedení trestu obecně prospěšných prací do českého práva

3.1. Nutnost změn po roce 1989

Přelom v pojetí trestní politiky České republiky nastal po listopadu 1989. Byl odmítnut stávající model inkvizičního procesu a jako základní koncepční idea se prosadil posilující model kontradiktorního procesu s aktivní účastí stran v trestním řízení. Snahou bylo zrychlit a zefektivnit zdlouhavý a těžkopádný proces.

Zločin pachatele začal být znovu chápán jako důsledek svobodné volby, a nikoli jako účinek nepříznivých poměrů, v nichž pachatel žije či jiných nezvládnutelných psychických a genetických vlivů.

Trest má funkci

- retributivní a punitivní, tedy pachatel musí nést odplatu a újmu
- generálně preventivní – odstrašující i potencionální další pachatele od páchání dalších trestných činů
- restituční a satisfakční vůči oběti zločinu
- zneškodňující, tzn. znesnadňující nebo znemožňující pachateli páchat, alespoň po dobu výkonu trestu, další trestnou činnost
- sociálně rehabilitační, sledující především sociální integraci pachatele, nikoli však péči o jeho resocializaci.¹⁰

¹⁰ srovnej: Osmančík O. – Teze o alternativních trestech a probačních úřednících – IKSP 1996

3.2. Liberalizace trestního práva

Byly přijaty trestněprávní novely, které liberalizovaly trestní právo. Zásada trestní politiky liberálního státu spočívá v tom, že je lépe trestné činnosti předcházet. K tomu slouží fungující koordinovaný preventivní systém. Objevily se snahy o dekriminalizaci a depenalizaci, tedy snahy o zmenšení počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody. Byly zrušeny všechny skutkové podstaty, které se vztahovaly k jednání tak či onak morálně defektnímu, které však neškodí třetím osobám a společenským zájmům. Byl rozšířen systém správních deliktů. Byly ve většině vyloučeny verbální trestné činy. Byl zrušen trest smrti a zákon o ochranném dohledu.

Odborníci začali podrobněji zkoumat právní úpravy ostatních zemí a hledat alternativy ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody. Počet vězňů v českých věznicích k počtu obyvatel patřil na počátku 90. let k nevyšším v Evropě a tento trend se jen pomalu mění. Celková naplněnost českých věznic k 31.12.2006 činila 96,75% a nacházelo se v nich celkem 18578 osob – viz tabulka č.1.

Tabulka č. 1— stav využití ubytovacích kapacit ve vybraných vazebních věznicích a věznicích České republiky k 31.12.2006

Věznice	Obvinění	Odsouzení	Vazba	VTOS	Celkem
Bělušice		588		101,91	101,91
Drahonice		227		108,10	108,10
Horní Slavkov		779		107,89	107,89
Liberec	86	243	50,89	116,83	87,27
Litoměřice	201	118	85,53	104,42	91,67
Mírov		357		103,48	103,48
Nové Sedlo		500		116,28	116,28
Pardubice		599		96,46	96,46
Praha-Ruzyně	462	218	86,19	72,67	81,34
Valdice		1152		105,30	105,30
Všehrady		583		99,83	99,83

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR

Postupně však k depenalizaci dochází. Objevil se institut podmíněného zastavení trestního stíhání či upuštění od potrestání. V rámci diverze bylo zavedeno narovnání, tedy zprostředkování mezi pachatelem a poškozeným. Upraven je trest obecně prospěšných prací a využíván je i peněžitý trest. Jen tyto alternativní postupy mohou přispět ke snížení počtu ukládaných krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.

Současný trestní zákon zná několik druhů alternativních trestů, které lze uložit samostatně. Nejvýznamnějším je podmíněné odsouzení tzv. podmíněný odklad trestu odnětí svobody se stanovením zkušební doby, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a trest zákazu činnosti. Byl zaveden pojem dohledu, tj. probace.

Alternativní tresty vyžadují důkladnou kontrolu plnění uložených povinností a soustavný dozor nad odsouzeným. Bez tohoto postupu se alternativní tresty mívají účinkem. Tento úkol plní od roku 2001 nově vzniklá Probační a mediační služba České republiky.

4. Úprava trestu obecně prospěšných prací v českém právu

4.1. Zavedení trestu do českého trestního práva

Trest obecně prospěšných prací byl zaveden do trestního zákona novelou č. 152/1995 s účinností od 1.1.1996. Rozšířil dosavadní soustavu trestních sankcí. Jeho úlohou bylo najít adekvátní alternativu krátkodobým trestům odnětí svobody. Naše úprava trestů byla poměrně rigidní a velmi často byly ukládány nepodmíněné tresty odnětí svobody i v případech, kdy se to nejevilo účelným a ekonomickým. Nepodmíněný trest odnětí svobody je přitom trestem, který je spojen s poměrně vysokými náklady na zajištění výkonu. Stejně tak byly často nevhodně využívány jeho alternativy.

Trest obecně prospěšných prací byl úspěšně odzkoušen v západoevropských úpravách, jak vyplývá shora (viz kapitola 2). Proto z nich také čeští odborníci při přípravě české verze úpravy trestu obecně prospěšných prací vycházeli. Je zřejmé, že trest spojený s výkonem stanovené pracovní povinnosti se musel jevit odborné a zejména laické veřejnosti jako trest výchovný i represivní zároveň.

Trest spočívá v povinnosti pachatele vykonat osobně a bezplatně na veřejných místech obecně prospěšnou činnost. Pro pachatele to přináší několik nesporných výhod. Zůstává ve svém domácím prostředí, nemusí podstoupit izolaci od společnosti a rodiny pobytem ve věznici. Není konfrontován s vězeňskou subkulturou. Výkonem trestu odsouzený společnosti přináší užitek, místo aby společnost doplácela na jeho pobyt ve věznici. Může dále docházet do zaměstnání, pokud je v pracovním

poměru. Resocializace pachatele je jednodušší. Odsouzený mnohdy poprvé v životě získává pracovní návyky. Negativem pro odsouzeného se může jevit ztráta volného času, povinnost povětšinou veřejně provádět práce a fakt, že nemá nárok na odměnu za odvedenou práci. Tato omezení jsou však podstatou trestu obecně prospěšných prací.

Tím, že trest obecně prospěšných prací postihuje ty hodnoty, které mají ve standardní populaci vedle osobní svobody vysokou hodnotu (volný čas a peníze), dosahují vůči pachateli retribuční a vůči oběti satisfakční a restituční kvalitu, vůči široké veřejnosti pak generálně preventivní význam.

Právní úprava trestu obecně prospěšných prací doznala určitých změn novelizací č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti od 1.1.2002. Zákonodárci tak reagovali na nutnost určitých změn, které přineslo pět let fungování trestu v praxi. Trest obecně prospěšných prací přestal být alternativou pouze k trestu odnětí svobody. Je možno jej uložit tehdy, pokud uložení jakéhokoli jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba. Rozšířily se možnosti výkonu trestu a práce mohou být vykonávány nejen u obcí, ale u různých organizací sloužících obecně prospěšným účelům. Je nově upravena možnost uložení přiměřených povinností dle § 26 odst. 4 tr.zákona. Soud přihlíží nejen ke zdravotní způsobilosti pachatele, ale i k jeho postoji k tomuto trestu a jeho možnostem. Jsou přesně vymezeny nezapočítatelné doby, ve kterých neběží roční lhůta stanovená k výkonu trestu ode dne jeho nařízení.

Od 1.1.2002 došlo touto novelou také ke změnám procesních ustanovení v trestním řádu upravujících výkon trestu obecně prospěšných prací. Novela reagovala zejména na vznik

probační a mediační služby (zákon č. 257/2000 Sb.). Ustanovení trestního řádu byla pak novelizována ještě k 1.1.2005 na základě z.č. 587/2004 Sb., který zrušil civilní službu.

4.2. Ve srovnání s mezinárodními úpravami

Na rozdíl od většiny zahraničních úprav lze u nás uložit trest obecně prospěšných prací u trestných činů, jejichž sazba trestu odnětí svobody činí až pět let. Je to velmi široké pojetí a vztahuje se i na poměrně závažné trestné činy. V zahraničí je výběr výrazně užší, např. ve Francii se ukládá jen za přečiny. Velký rozdíl je i ve výměře trestu. V ostatních zemích je většinou maximální hranice 240 hodin (Nizozemí, Velká Británie, Francie). U nás je to 400 hodin pro dospělého pachatele a 200 hodin u mladistvého. Také v zahraničí počítají s úpravou sazby u mladistvých pachatelů. V cizině je také velmi omezeně ukládán trest recidivistům, kdy v české praxi jsou tendence opačné. V mezinárodním pojetí je souhlas pachatele podmínkou k uložení trestu. Možnost uložení trestu a jeho výkon jsou s ním předjednávány. Přispívá to k resocializaci a nápravě odsouzeného. U nás souhlas či nesouhlas pachatele není podstatný. Většinou není předem vyžadován. Stejně tak není výkon trestu předem s obviněným projednáván. To pochopitelně zvyšuje počet nevykonaných trestů vzhledem k nemotivovanosti odsouzeného.

Ve většině států aplikujících trest obecně prospěšných prací zajišťuje výkon trestu probační a mediační služba. Stejně tomu je i u nás. V zahraničí je nabídka míst výkonu trestu poměrně široká. Zapojují se státní i nevládní organizace. U nás se okruh prací a poptávka organizací rozšiřuje v souvislosti s délkou fungování

probační a mediační služby.

4.3. Podmínky pro uložení trestu

Trest obecně prospěšných prací není upraven způsobem jako většina ostatních trestů. Obecně je u jednotlivých skutkových podstat vyjmenována skupina trestů, které je možno za konkrétní trestný čin uložit. Dále potom u jednotlivých druhů trestů v obecné části trestního zákona jsou popsány výjimky, za jakých lze trest uložit i v případě, že není u daného trestného činu vyjmenován. Trest obecně prospěšných prací takovýto způsob úpravy nepřevzal. Není uveden ani u jednoho konkrétního trestného činu.

V obecné části trestního zákona jsou v § 45 odst. 1 stanoveny konkrétní podmínky, za kterých může být trest obecně prospěšných prací uložen. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Jednak se jedná o předpoklad, že jde o pachatele trestného činu, za který je stanoven ve zvláštní části trestního zákona trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Jde o trestné činy, které jsou v převážné míře projednávány před okresními soudy samosoudci a zasahují do celého spektra skutkových podstat upravených v trestním zákoně. Následek a forma zavinění nejsou podstatné. V tomto směru je naše právní úprava velmi široká a tento záběr je podroben trvalé kritice ze strany odborné veřejnosti.¹¹ Je zejména poukazováno na fakt, že nevykonaných 400 hodin obecně prospěšných prací činí 200 dnů odnětí svobody, tj. necelých 7 měsíců. Přitom je možno tento trest uložit u trestných činů se sazbou až pět let odnětí svobody.

¹¹ srovnej: Vanduchová – K novému trestu obecně prospěšných prací

Přeměněný trest obecně prospěšných prací tak např. u trestných činů se sazbou jeden rok až pět let odnětí svobody nedosahuje ani dolní hranice zákonné sazby trestu odnětí svobody. Rozdíl přeměněného trestu obecně prospěšných prací a nepodmíněného trestu odnětí svobody uloženého v hlavním líčení je propastný.

Dále je při rozhodování o uložení trestu obecně prospěšných prací nezbytné, aby existoval důvodný předpoklad, že vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba. Z tohoto ustanovení vyplývá, že trest obecně prospěšných prací je obvykle ukládán jako trest samostatný. Není to však nezbytným pravidlem. Je možno jej kombinovat s trestem zákazu činnosti ve formě zákazu řízení motorových vozidel či trestem propadnutí věci. Soudce při stanovení dalšího trestu vychází z druhu a charakteru trestné činnosti. Trestní zákon stanoví pouze jednu konkrétní podmínku ohledně kumulace trestů v § 45 odst. 2. Trest obecně prospěšných prací nemůže být uložen zároveň s trestem odnětí svobody. Tím je míněn jak trest odnětí svobody podmíněně odložený tak i nepodmíněný.

4.4. Výměra trestu

Česká úprava byla v § 45a odst. 1 tr.zákona nastavena tak, že trest obecně prospěšných prací lze uložit v rozsahu 50-400 hodin. Při stanovení konkrétní výměry soud přihlíží jak k obecným hlediskům (§ 31), tak zejména k osobním poměrům pachatele. Závažným kritériem, kterým se soud musí před uložením trestu zabývat, je schopnost pachatele trest vykonat. Tento trest není účelné ukládat osobám dlouhodobě zdravotně

nezpůsobilým vykonávat práci. Také osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům či osoby právní způsobilosti zbavené nejsou povětšinou schopny soustavné činnosti.

Pokud dojde ke změně způsobilosti vykonávat trest v době po uložení trestu či v průběhu jeho výkonu, je tento případ ošetřen možnostmi upuštění od výkonu, přerušení výkonu trestu či odkladu výkonu trestu. Záleží na tom, zda se jedná o překážku přechodnou či trvalou.

Z podstaty trestu je zřejmé, že není možné adekvátně srovnávat výměru trestu obecně prospěšných prací s trestní sazbou trestu odnětí svobody u konkrétního trestného činu. Trest obecně prospěšných prací musí být vyměřen individuálně podle okolností případu a osoby pachatele bez ohledu na trestní sazbu trestu odnětí svobody, který je na konkrétní trestný čin stanoven. Jen takový trest je adekvátní a spravedlivý.

Trest je vždy ukládán na celé hodiny. Někdy je trest ukládán pro laika ve zvláštní výměře, a to za situace, kdy je ukládán trest obecně prospěšných prací pachateli, který stejný trest již uložen má a v plné výměře jej ještě nevykonal. Soudce pak dopočítává nový trest tak, aby nepřekročil společně s nevykonanou částí horní hranici sazby trestu.

4.5. Druhy trestné činnosti, za které je trest ukládán

Jak již bylo shora konstatováno, lze trest obecně prospěšných prací uložit za kterýkoli trestný čin s trestní sazbou do pěti let odnětí svobody. U jednotlivých skutkových podstat není tento druh sankce konkrétně vyjmenován.

Trest obecně prospěšných prací je nejčastěji ukládán za

trestné činy upravené v hlavě IX. (trestné činy proti majetku). V roce 2005 to bylo 6178 případů z celkového počtu 11990 uložených trestů obecně prospěšných prací. V tabulce č. 2 jsem srovnala počet nejčastěji uložených trestů obecně prospěšných prací podle skutkových podstat. Porovnála jsem roky 2002 a 2005. Je zřejmé, že první tři místa obsadily v obou letech stejné skutkové podstaty. Nejčastěji je tento trest ukládán za trestný čin krádeže. Následují trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí a zanedbání povinné výživy.

Tabulka č. 2 – trest obecně prospěšných prací uložený v ČR v roce 2005 a 2002 podle četnosti skutkových podstat trestných činů

Trestný čin	2005	2002
§ 247	3836	5129
§ 171	1488	1238
§ 213	1297	1103
§ 250b	872	348
§ 202	795	791
§ 238	590	788
§ 250	488	819
§ 221	432	456
§ 248	281	417
§ 201	224	176

Zdroj : MS ČR- statistické ročenky

4.6. *Souhlas pachatele*

Naše právní úprava této poměrně závažné otázky není shodná s většinou západoevropských úprav, kde je souhlas jedním z předpokladů uložení trestu. Předkladatelé návrhu úpravy trestu obecně prospěšných prací sice měli za to, že pachatel by měl vyjádřit svůj souhlas s uložením trestu, avšak **souhlas není podmínkou** pro uložení trestu. V tomto směru sice došlo ke změně úpravy novelizací č. 265/2001 Sb., avšak i nadále soud pouze přihlédne ke stanovisku pachatele a k možnosti vykonání

trestu. Přitom je zřejmé, že postoj odsouzeného k alternativnímu trestu, který mu má být nebo byl uložen, je důležitý z výchovného hlediska. Odsouzený musí uložený trest respektovat a považovat jej za přiměřený a spravedlivý. Tak tomu sice ve většině případů nebývá u žádného uloženého trestu, přesto je třeba, aby odsouzený uložené práce bral jako trest, který je alternativou povětšinou nepodmíněného trestu odnětí svobody a byl motivován k jeho výkonu. Musí pochopit možnosti a výhody, které mu alternativní trest nabízí. I při negativním postoji pachatele však nic nebrání soudu, aby trest uložil.

Výkon trestu je vymahatelný pohružkou přeměny tohoto trestu v trest odnětí svobody. Pachatel si musí být vědom, že práce, které bude vykonávat, jsou práce spíše nekvalifikované, pomocné a ve většině případů jsou vykonávány na veřejnosti. To může pro některé odsouzené představovat silný negativní znak trestu obecně prospěšných prací.

Je stále zvažována cesta povinného souhlasu pachatele s uložením tohoto trestu. Souvisí to s právní otázkou, která vyvstává, a to, zda nedochází k porušení zákazu nucené práce. Česká republika je vázána mezinárodními úmluvami o zákazu nucené práce. Na druhou stranu se dle čl. 3 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod práce požadovaná při výkonu trestu za nucenou nebo povinnou práci nepovažuje. V tomto směru nepanuje mezi komentátory shoda.¹² Pro některé by předchozí souhlas pachatele byl dostatečnou zárukou, že obecně prospěšné práce nemohou být chápány jako forma nucené práce. Druzí oponují, že souhlas je irelevantní, neboť byl učiněn

¹² srovnej: Zezulová, Kabátová – Několik poznámek k alternativnímu trestu obecně prospěšných prací; Vanduchová – K novému trestu obecně prospěšných prací; Karabec, Rozum - K problematice souhlasu pachatele s uložením trestu obecně prospěšných prací; Sotolář a spol. – Alternativní řešení trestních věcí v praxi

pod hrozbou uložení jiného trestu.

I já se přikláním k tomu, aby již v přípravném řízení byl obviněný nakontaktován na probačního úředníka, který s ním problematiku probere. Vysvětlí mu možnosti výkonu trestu, zjistí případná zdravotní omezení pachatele a sepíše s ním písemný souhlas s uložení trestu. Tím odsouzený vyjádří svou vůli podrobit se trestu, pokud bude odsouzen. Toto dnes v praxi není využíváno a vede to ke zbytečnému nárůstu porozsudkové agendy ve smyslu upouštění od výkonu trestu u osob nezpůsobilých vykonávat trest či přeměny trestu u osob neochotných trest vykonat.

4.7. Osobní poměry a zdravotní stav pachatele

Při ukládání trestu obecně prospěšných prací musí soud zhodnotit různá hlediska. Jedním z nich jsou okolnosti na straně obviněného. Soud má povinnost posuzovat osobní poměry pachatele. Jedná se o osobní a rodinné poměry, které existují v době rozhodování o trestu. Jejich znalost může významně ovlivnit úvahy o druhu a výměře trestu. Osobní poměry pachatele mohou způsobit, že stejný trest za shodnou trestnou činnost ve svém důsledku je pro každého pachatele různě citelný. Proto jsou v průběhu trestního řízení zjišťovány poměry pachatele, zejména jeho **způsobilost k výkonu trestu obecně prospěšných prací**.

Trestní zákon v § 45a odst. 2 stanoví, že pokud je pachatele zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce, nelze mu trest obecně prospěšných prací uložit.

Schopnost odsouzeného vykonat uložený trest je tedy jedním z předpokladů, které by soud měl zvážit dříve, než trest

obecně prospěšných prací uloží. Trest obecně prospěšných prací spočívá v drtivé většině ve vykonávání fyzické práce. Nezpůsobilost odsouzeného podrobit se trestu je ve vykonávací části trestního řízení důvodem k rozhodnutí soudu o odkladu, přerušení či upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací.

V současné době je trest obecně prospěšných prací ukládán převážně trestním příkazem. Tomu nepředchází žádné prověřování zdravotní způsobilosti pachatele. Soudce vychází před vydáním trestního příkazu z obsahu trestního spisu. O zdravotní způsobilosti pachatele získá základní informace z protokolu o výslechu. Tam je uvedeno, zda je obviněný zaměstnán, či zda např. pobírá invalidní důchod. Jsou také stíhány osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům. V těchto případech by soudce měl provést další šetření, než přistoupí k uložení trestu obecně prospěšných prací. Součástí spisu mohou být výjimečně zdravotní zprávy popisující zdravotní stav pachatele.

Pokud je trest ukládán soudem v rámci hlavního líčení, má soudce možnost osobním pozorováním a dotazy na obžalovaného zjistit, zda jeho zdravotní stav umožňuje výkon trestu. Pokud jsou pochybnosti o schopnosti obviněného ze zdravotních důvodů trest obecně prospěšných prací vykonat, neměl by být soudem ukládán, případně by mělo být před jeho uložením prováděno další šetření.

K této otázce lze pouze závěrem zopakovat, že pokud bude prosazeno předchozí projednání tj. předjednání uložení trestu před rozhodováním soudu, bude i otázka zdravotní způsobilosti obviněného soudci známa.

4.8. Pojem obecné prospěšnosti

Trestní zákon stanoví okruh pracovních činností, které mohou být obsahem trestu obecně prospěšných prací v ust. § 45 odst. 3. Musí být vedeny prospěchem obce nebo jiným obecným prospěchem. Zákon demonstrativně vyjmenovává druhy práce, které mohou být náplní trestu. Takový přístup je správný, neboť tím je praxi dána možnost reagovat aktuálně na potřeby obce a možnosti odsouzeného. Pojem obecné prospěšnosti trestní zákon nedefinuje. Lze však dovodit, že se musí jednat o práce, které nepřinášejí finanční zisk jednotlivci, ale konkrétní **výsledek práce slouží veřejnosti**, tedy většímu okruhu občanů.¹³

Do 31.12.2001 mohly být zadavatelem prací pouze obce. Novelou č. 265/2001 Sb. se rozšířil okruh subjektů o státní nebo jiné obecně prospěšné instituce. Tato praxe již je v souladu s valnou většinou zahraničních úprav. I soukromí zadavatelé však musí dbát toho, aby výkon trestu přinášel obecný prospěch. Tak byl vytvořen prostor pro širší možnosti využití odsouzených pro pomoc různým charitativním organizacím, domovům důchodců či ústavům sociální péče apod. Množství a zaměření organizací v jednotlivých soudních okresech je různé. Záleží však také na aktivitě a komunikativnosti jednotlivých středisek probační a mediační služby.

4.9. Přiměřená omezení

Trestní zákon dává soudům možnost v § 45a odst. 1 uložit společně s trestem odnětí svobody i přiměřená omezení a

¹³ srovnej: Kotulan – K pojmu obecné prospěšnosti při ukládání trestu obecně prospěšných prací

povinnosti. Ty jsou upraveny v § 26 odst. 4 tr.zákona a je zde dán přímý odkaz.

Jedná se o uložení omezení či povinností např. plnit vyživovací povinnost, zdržovat se na určeném místě, nenavštěvovat určitá místa nebo sportovní utkání, povinnost získat přiměřenou pracovní kvalifikaci, podrobit se ústavnímu léčení, nestýkat se s určitými osobami, nepožívat alkoholické nápoje apod.

Soudy této možnosti nevyužívají. Souvisí to zejména se zajištěním kontroly plnění uložených omezení a povinností. Soudy k tomuto nejsou dostatečně vybaveny prostředky, technikou a personálem. Nejčastěji je ukládána povinnost, aby pachatel nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Splnění této povinnosti je lehce ověřitelné dotazem na poškozeného. Probační úředníci i v tomto směru sami vedou odsouzené, aby se s poškozenými kontaktovali a škodu nahradili.

Pokud by odsouzený neplnil povinnosti či omezení uložené soudem, nevedl by řádný život a soud by mohl rozhodnout o přeměně nevykonaného trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody.

4.10. Nařízení trestu

Pokud soud trest obecně prospěšných prací pravomocně uložil, vyrozumí o tom bezprostředně středisko probační a mediační služby v místě bydliště odsouzeného. Probační úředník odsouzeného předvolá a projedná s ním podmínky výkonu trestu.

Tato úprava začala platit od 1.1.2002 na základě novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. V roce 1996, kdy nabyla účinnosti

úprava trestu obecně prospěšných prací, probační a mediační služba v České republice nefungovala. Od 1.1.1996 byla na základě Usnesení vlády č. 341/1994 Sb. zřízena místa probačních úředníků v rámci soustavy soudních zaměstnanců. Tento systém nebyl příliš funkční, neboť probačním úředníkem se povětšinou stal stávající zaměstnanec soudu, kterému byly navýšeny jeho pracovní povinnosti. Neměl dostatek času a motivace ke kvalitní práci s obviněnými, poškozenými a odsouzenými. Nebyl k tomu odborně školen. Zajišťoval zejména po administrativně technické stránce výkon trestu a prováděl formální kontrolu chování pachatelů v rámci trestů spojených s uložením zkušební doby s dohledem nebo přiměřenými povinnostmi a omezeními.

Od roku 2002 převzali dohled nad výkonem trestu obecně prospěšných prací probační úředníci - zaměstnanci Probační a mediační služby České republiky. Fungují v rámci středisek situovaných do bývalých okresních měst. Takto regionálně vymezení mohou účinněji komunikovat s klienty i poskytovateli výkonu trestu. Jejich střediska jsou i pro sociálně slabší klienty dostupná.

Probační a mediační služba informuje okresní soud o výsledku projednání podmínek výkonu trestu s odsouzeným. Následně okresní soud v místě bydliště odsouzeného (může být odlišný od soudu, který trest uložil) výkon trestu nařídí. Nařízení výkonu trestu probíhá pod spisovou značkou původního trestního spisu (viz příloha č. 1a). Pokud trest nařizuje okresní soud odlišný od soudu, který trest uložil, vede spis v rejstříku Nt (viz příloha č. 1b). Součástí spisu je meritorní rozhodnutí a pokyn k nařízení trestu.

Nařízení trestu se provádí bez projednání usnesením, proti

kterému není opravný prostředek přípustný. Rozhodnutí většinou činí vyšší soudní úředník na základě pověření dle § 11 zákona č. 189/1994 Sb. nebo soudce. Usnesení navazuje na projednání podmínek mezi odsouzeným a probačním úředníkem. Při tomto projednání je předjednáno místo výkonu trestu, druh práce a organizace, u které bude trest vykonáván. Je třeba vzít v potaz fyzické a zdravotní možnosti odsouzeného, jeho možnosti dopravy do místa výkonu trestu, jeho pracovní vytížení, péči o nezletilé děti ve výchově atd.

Probační a mediační služba disponuje seznamem organizací a měla by být schopna vyhovět požadavkům a možnostem odsouzených. Citlivým přístupem probačního úředníka se předejde pozdějším problémům s nevykonávaným trestem. Odsouzený je motivován k výkonu trestu, pokud si je vědom vstřícnosti státních orgánů.

Okresní soud pak na doporučení probační a mediační služby v usnesení určí místo výkonu a náplň práce. Pracovní zařazení odsouzeného je často soudy velmi vágně stanoveno poznámkou – pomocné práce. Děje se tak proto, aby poskytovatelé měli možnost co nejširšího pracovního zařazení odsouzeného. Tento postup je v některých člancích kritizován a je požadováno přesné vymezení činností, které bude odsouzený vykonávat.¹⁴ Vede to k jistotě odsouzeného ohledně pracovní náplně a průběhu trestu.

S ohledem na rozšiřování počtu poskytovatelů je již možná i jistá specializace a odbornost prací, které jsou zadávány a vyžadovány. To jistě může kladně působit na odsouzené s vyšším vzděláním či specializací, která tak může být využita i pro obecně prospěšné účely. Společnost může od těchto odborníků při

¹⁴ srovnej: Barbořík – Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy jejich řešení

výkonu trestu získat cenné poznatky a kvalitní výsledky činnosti. Ti nemají pocit degradace a ztraceného času.¹⁵

Součástí usnesení o nařízení výkonu trestu je poučení pro odsouzeného o povinnostech, které při výkonu trestu má. Je upozorněn na následky nevedení řádného život či nevykonání trestu v rámci vymezeného časového úseku. Dále pak soud v tomto usnesení vyrozumí odsouzeného o povinnosti dostavit se ve lhůtě čtrnácti dnů (§ 336 odst. 2 tr. řádu) od oznámení rozhodnutí k instituci, kde bude trest vykonávat. Usnesení je tedy pokládáno za výzvu, kterou je nutno odsouzenému doručit.

Stává se poměrně často, že v průběhu výkonu trestu je vydáno další usnesení o nařízení trestu (tzv. přenařízení). Děje se tak na žádost odsouzeného nebo poskytovatele. Odsouzený o tento postup povětšinou žádá z osobních důvodů, kvůli špatnému dopravnímu spojení, ze zdravotních důvodů či nevyhovující pracovní době. Poskytovatelé při předčasném vrácení spisu z valné většiny uvádějí, že odsouzený nedodržel dohodnuté podmínky, nebo nevykonává trest řádně a další výkon mu nebude umožněn.

Pokud pak odsouzený projevuje vážný zájem trest vykonat, nežádá probační úředník soud o přeměnu trestu, jak by mohl, ale požádá o vydání nového usnesení, kterým soud umožní trest vykonat u jiného poskytovatele. Ve výroku či v odůvodnění usnesení je uvedeno, kolik z uloženého trestu již bylo vykonáno a důvod přenařízení trestu. Takový postup není vždy výchovný a může vést k účelovému chování odsouzeného.

¹⁵ srovnej: Zezulová, Kabátová - Několik poznámek k alternativnímu trestu obecně prospěšných prací

4.11. Výkon trestu

Trestní zákon stanoví v ust. § 45a odst. 3 odsouzenému povinnost vykonat trest ve svém volném čase do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu.

Podle judikatury¹⁶ se doba, v níž je odsouzený povinen trest vykonat, rozumí také konkrétní časové vymezení výkonu trestu tak, jak je stanoveno v projednání podmínek výkonu či v dohodě o výkonu trestu. Pokud tato konkrétní doba není stanovena, pak je to doba jednoho roku od nařízení výkonu trestu. Tím, že výkon trestu je časově omezen a odsouzený nucen k jeho výkonu, plní trest svou výchovnou a represivní funkci.

Je nutno bohužel konstatovat, že s ohledem na nedosažitelnost části odsouzených se v některých případech doba od uložení trestu do nařízení trestu, a tím potažmo i samotný výkon trestu, nepřiměřeně protahuje.

Zákon stanoví **překážky na straně odsouzeného**, které mu objektivně brání ve výkonu trestu. V případě, že nastanou, musí být soudem akceptovány. Do doby jednoho roku se nezapočítává doba:

- 1) podle trestního zákona (§ 45a odst. 3)
 - a) pro zdravotní nebo zákonné překážky odsouzeného
 - b) pobyt v cizině
 - c) pobyt ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody

- 2) podle trestního řádu (§ 339 odst. 2,3)
 - a) těhotenství a jednoroční mateřská dovolená ženy

¹⁶ srovnej: rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 7 Tz 138/98

b) jiné důležité důvody na straně odsouzeného

Zatímco důvody uvedené v trestním zákoně nejsou nijak časově omezené, důvody vyplývající z trestního řádu časové omezení obsahují. Jednak je to doba jednoho roku po porodu dítěte ženou a jednak jsou to u jiných důležitých důvodů nejvýše tři měsíce ode dne právní moci meritorního rozhodnutí. V tomto směru by v budoucnu měla zákonná úprava pamatovat výslovně i na muže, kteří jsou s dětmi do jednoho roku věku na mateřské dovolené.

U překážky tvořené jinými důležitými důvody je úprava u trestu obecně prospěšných prací přísnější, než u trestu odnětí svobody. Tam je možný opakovaný odklad, a to až na celkovou dobu šesti měsíců (§ 323 odst. 2 tr. řádu).

Pokud je důvodem pobyt v zahraničí, pak by soudy měly důsledně přezkoumávat, zda šlo o pobyt nezbytně nutný a nejednalo se spíše o snahu vyhnout se výkonu trestu či trestnímu stíhání v jiné trestní věci.

O těchto překážkách by odsouzený měl informovat soud či probačního úředníka. O dobu, kdy z objektivních důvodů nemohl trest vykonávat, se mu prodlužuje lhůta daná k výkonu trestu.

Odsouzenému k trestu obecně prospěšných prací stanoví zákon povinnost vykonat trest osobně. Kontrola plnění této povinnosti může být v praxi problematická za situace, kdy by za odsouzeného docházela k výkonu jiná osoba stejného věku. Nelze od dozorcího pracovníka poskytovatele trestu vyžadovat podrobnější dotazování na totožnost. Lze však předpokládat, že takovýchto případů praxe příliš nezaznamená.

4.12. Zahlazení odsouzení

Vykoná-li odsouzený trest obecně prospěšných prací včas, tj. do jednoho roku od nařízení, nastává tzv. zahlazení odsouzení. Na odsouzeného se hledí, jako by nebyl odsouzen. Trestní zákon tento postup upravuje v § 45a odst. 5. Institut zahlazení je specifický pro naši právní úpravu. Zahraniční úpravy tento prvek většinou neobsahují.

Dle mého názoru se jedná o silný pozitivně-motivační prvek pro odsouzeného, který plní svou úlohu. Hrozí-li odsouzenému přeměna podmíněného trestu odnětí svobody na trest nepodmíněný, když trestnou činnost, za kterou dostal trest obecně prospěšných prací, spáchal ve zkušební době podmíněného odsouzení, je schopen a ochoten vykonat obecně prospěšné práce v rekordním čase. Takoví klienti jsou velmi aktivní a pro probační a mediační službu naprosto bezproblémoví. Někdy soudy posílí motivaci odsouzeného nařízením veřejného zasedání o přeměně podmíněného trestu odnětí svobody uloženého v jiném trestním řízení.

4.13. Přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody

a) z důvodu nevedení řádného života

Ustanovení § 45a odst. 4 tr.zákona stanoví důvody vedoucí k přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody. Prvním důvodem je **nevedení řádného života**. V takovém případě není podstatné, zda byl výkon trestu nařízený

či odsouzený s výkonem trestu již započal. Podstatným je fakt, že v době od odsouzení do vykonání trestu nežil řádným životem. Kritériem pro většinu soudců je skutečnost, že v této době spáchal jinou úmyslnou trestnou činnost, za kterou byl odsouzen.

K projednání věci může dojít ještě před uplynutím lhůty jednoho roku stanovené k výkonu trestu. Je v tomto směru neefektivní rozhodování soudu odkládat. Před rozhodnutím soudu jsou vyžadovány výpisy z rejstříku přestupků a trestů.

Odsouzení na obranu často argumentují tím, že o této podmínce nevěděli. Upozornění je však součástí většiny poučení, která jsou odsouzenému dávana a to i v písemné podobě (např. projednání podmínek výkonu, usnesení okresního soudu o nařízení trestu atd.).

Dalším projevem nevedení řádného života může být nedodržování omezení a povinností uložených v rozhodnutí soudu a nezaplacení škody, která byla způsobena trestným činem dle sil odsouzeného.¹⁷ V tomto směru rozhoduje soud většinou bez návrhu na základě vlastních poznatků.

Soud před rozhodnutím vyžádá aktuální zprávu probační a mediační služby o počtu odpracovaných hodin a zbylou část přeměnění v nepodmíněný trest odnětí svobody. Soud rozhoduje ve veřejném zasedání. Účastníky řízení jsou odsouzený, státní zástupce a probační úředník, pokud bylo veřejné zasedání nařízeno k jeho návrhu (§ 340b odst. 1 tr.řádu). Navrhovatelem může být i obecní úřad či instituce, u které je trest vykonáván. Toto se však v praxi neděje, neboť tyto organizace sdělují své poznatky právě probační a mediační službě a nechávají další postup na jejím uvážení.

¹⁷ srovnej: Draščík, Hasch, Kabátová – K výkonu trestu obecně prospěšných prací

Soud rozhoduje usnesením (viz příloha č. 2), proti němuž je přípustný opravný prostředek - stížnost. Odsouzený má možnost se ve veřejném zasedání vyjádřit k důvodům, které jej vedly k tomu, že trest nevykonal či nevedl řádný život. Okresní soudy vycházejí zejména z listinných důkazů a dokazování nebývá obsáhlé. Je vhodné, aby okresní soud měl k dispozici listiny, rozhodnutí či ještě lépe spis, kterým prokazuje nevedení řádného života. Může tak bezprostředně reagovat na obhajobu odsouzeného o důvodech nevedení řádného života.

Způsob přepočtu při rozhodování o přeměně trestu je upraven trestním zákonem v ust. § 45a odst. 4. Vzájemný poměr je určen tak, že každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody. Pokud byl odsouzenému uložen trest obecně prospěšných prací na horní hranici sazby, tj. 400 hodin, který nevykonal, pak se v přepočtu jedná o 200 dnů. Odsouzený tedy vykoná necelých sedm měsíců odnětí svobody. Odborná praxe upozorňuje, že někteří pachatelé souhlasí účelově s uložením trestu obecně prospěšných prací, ačkoli nemají v úmyslu je vykonat. Případně uložený nepodmíněný trest odnětí svobody by při sazbě až pět let byl nepoměrně vyšší, než kolik činí přeměněný trest odnětí svobody za trest obecně prospěšných prací. O tomto problému je zmínka již v části týkající se výměry trestu.

V rámci rozhodnutí o přeměně trestu je zároveň soudem rozhodnuto o způsobu výkonu trestu, tedy zařazení do příslušného typu věznice. Trestní zákon v § 39a zná čtyři druhy věznice a stanoví způsob rozlišení zařazení. Trest obecně prospěšných prací je vždy přeměněn na nepodmíněný trest odnětí

svobody. Přeměna v jiný druh trestu či v podmíněný trest odnětí svobody nepřipadá v úvahu.

Po právní moci rozhodnutí dojde k nařízení výkonu trestu odnětí svobody.

b) z důvodu nevykonání trestu

Trest plní svou výchovnou a represivní úlohu zejména tehdy, následuje-li krátce po spáchání trestné činnosti a bezprostředně po právní moci rozhodnutí, kterým byl uložen. Zákonodárce proto stanovil časovou hranici, která omezuje odsouzeného v odkládání výkonu trestu.

Odsouzený je povinen vykonat trest obecně prospěšných prací do jednoho roku od nařízení trestu. Tato doba je striktně stanovena a nelze ji zákonným způsobem prodloužit. Tento relativně krátký časový limit je logicky stanoven proto, aby trest následoval co nejdříve po provinění pachatele.

Jsou jednoznačně stanovené situace, za kterých není nutno trest ve lhůtě jednoho roku vykonat. Jedná se o překážky, které objektivně zabrání odsouzenému vykonávat trest. Část z nich je upravena v trestním zákoně v ust. § 45a odst. 3 a část v trestním řádu § 339 odst. 3 (viz kapitola 4.13. výkon trestu).

Zákon však také stanoví, že k přeměně může dojít, pokud odsouzený trest nevykonal ve **stanovené době** (§ 45a odst. 3 x odst. 4). Tato alternativa počítá s tím, že odsouzený se účelově vyhýbá výkonu trestu před jeho zahájením nebo v průběhu, případně se nedostaví na výzvu k projednání nařízení trestu. Soud pak může zahájit řízení o přeměně trestu obecně prospěšných

prací, ačkoli neuplynula roční lhůta k jeho výkonu.¹⁸

Probační úředník je kontrolním orgánem, který vede složku odsouzeného (rejstřík PM) a dozoruje výkon trestu. Dává soudu průběžné informace o nástupu trestu, výkonu trestu a jeho ukončení. Probační úředník je také tím, kdo dává soudu návrh na přeměnu trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, pokud odsouzený trest řádně nevykonává (když je doba výkonu trestu konkrétně stanovena) nebo pokud uplyne doba jednoho roku od nařízení trestu.

Soudy často ukládají trest obecně prospěšných prací pachatelům, kteří nejsou motivováni k výkonu trestu. Může tomu tak být z různých důvodů. Jedná se o toxikomany či nepřizpůsobivé občany, kteří nejsou schopni a ochotni podřídit se povinnosti docházet do „zaměstnání“. Proto trestní zákon používá v § 45a odst. 4 pojem **zaviněně nevykonat**.

Na základě návrhu probačního úředníka nebo z úřední povinnosti nařídí soud veřejné zasedání. Účastníky řízení jsou odsouzený, státní zástupce a probační úředník, pokud je řízení konáno k jeho návrhu. Probační úředník vychází při podání návrhu z aktuálních informací dodaných poskytovatelem trestu o odpracovaných hodinách. Pokud odsouzený zpochybňuje počet neodpracovaných hodin, soud si vyžaduje podklady organizace a probačního úředníka. Odsouzený má v rámci veřejného zasedání prostor, aby vysvětlil důvody, kvůli kterým trest nevykonat. Je třeba říci, že pokud by se jednalo o soudem akceptovatelné důvody nevykonávání trestu, pak by probační úředník již v době předchozí s odsouzeným sepsal návrh na přerušování či odklad výkonu trestu nebo na upuštění od výkonu trestu. Soud ve

¹⁸ srovnej: Draštík, Hasch, Kabátová – K výkonu trestu obecně prospěšných prací

veřejném zasedání případ projedná a na závěr rozhodne o tom, zda část trestu či trest celý přeměňuje v trest odnětí svobody (viz příloha č. 3b). Zároveň rozhodne o způsobu výkonu trestu odnětí svobody. Proti rozhodnutí mají účastníci právo stížnosti.

Po právní moci rozhodnutí je nařízen výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Pokud by odsouzený ve výkonu trestu obecně prospěšných prací pokračoval i v době rozhodování soudu o přeměně trestu, případně po právní moci rozhodnutí před nástupem nepodmíněného trestu odnětí svobody, muselo by dojít k započtení. Dělo by se tak na základě stejného klíče jako při rozhodování o přeměně, tedy každé dvě hodiny vykonaného trestu obecně prospěšných prací za jeden den odnětí svobody. Takový postup by však odsouzenému neměl být umožněn.

4.14. Odklad a přerušení výkonu trestu

Zákon pamatuje na situace, kdy odsouzený není schopen nastoupit výkon trestu obecně prospěšných prací či již nastoupený výkon trestu potřebuje přerušit. V takovém případě většinou kontaktuje probačního úředníka, se kterým projednal podmínky výkonu, a s jeho pomocí podá návrh na odklad výkonu trestu, pokud výkon trestu ještě nenastoupil či na přerušení již vykonávaného trestu.

Návrh se podá okresnímu soudu, který výkon trestu nařídil. Soud o návrhu rozhodne usnesením (viz příloha č. 3) a proti rozhodnutí mohou odsouzený a státní zástupce podat do tří dnů ode dne oznámení rozhodnutí stížnost. Ta má odkladný účinek. Soudce v tomto případě nekoná veřejné zasedání. Proto je důležité, aby odsouzený k žádosti připojil listiny, které důvodnost

jeho žádosti podporují. Zákon nestanoví lhůtu, která by soudce zavazovala k vydání rozhodnutí v konkrétní době.

Trestní řád v ust. § 339 vyjmenovává okolnosti na straně odsouzeného, které mu mohou bránit v nástupu výkonu trestu či v pokračování již nastoupeného trestu a které soud jako překážku akceptuje.

Nejčastějším a nejdůležitějším důvodem je **přechodné** zhoršení zdravotního stavu (odst. 1). Odsouzený podá žádost o odklad či přerušení výkonu trestu, kterou doloží lékařskou zprávou. V tomto směru jsou instruováni probačními úředníky, aby žádost řádně doplnili potřebnými listinami.

Důležitý je pojem „přechodné“ zhoršení. Pokud by nepříznivá změna zdravotního stavu byla trvalá, pak je na místě podání návrhu na upuštění od výkonu trestu, jak je rozvedeno níže.

Soud **vždy** odloží nebo přeruší výkon trestu na těhotné ženě a matce novorozeného dítěte (odst. 2), a to na dobu jednoho roku po porodu. I v tomto případě bude žena svůj stav soudu dokladat potřebnými listinami. Je nezbytné, aby žena o dítě osobně pečovala.

Dále trestní řád (odst. 3) umožňuje odklad výkonu trestu **z jiných důležitých důvodů**. Tento odklad povoluje okresní soud, který výkon trestu obecně prospěšných prací nařídil, či okresní soud k tomuto nařízení příslušný, a to i opakovaně na dobu nejvýše tří měsíců od právní moci rozhodnutí, kterým byl trest uložen. Odklad je tedy velmi krátkodobý. Z tohoto důvodu nelze výkon trestu přerušit. Důležitými důvody bývají většinou rodinné či pracovní poměry, které se snaží odsouzený před nástupem výkonu trestu upravit. Může jím být i zhoršený

zdravotní stav člena rodiny odsouzeného.

Doba, po kterou byl výkon trestu odložen nebo přerušen, se nezapočítává do lhůty jednoho roku, kterou má odsouzený na výkon trestu ze zákona stanovenou.

Soud vždy o svém rozhodnutí vyrozumí příslušné středisko Probační a mediační služby.

Pokud je výkon trestu přerušen nebo odložen na konkrétní dobu, uplynutím této doby vzniká odsouzenému povinnost pokračovat ve výkonu trestu nebo jej nastoupit. Soud má také možnost odvolat přerušeni nebo odklad výkonu trestu, pokud pominou důvody, které k přerušeni nebo odkladu vedly (např. úprava zdravotního stavu, smrt novorozeného dítěte).

4.15. Upuštění od výkonu trestu

Trestní řád v ustanovení § 340a stanoví jediný důvod, pro který soud upustí od výkonu trestu obecně prospěšných prací. Tento postup znamená, že odsouzený není povinen trest vykonat a nadále mu nehrozí za nevykonání trestu přeměna trestu v trest odnětí svobody. Pokud soud upustí od výkonu trestu, hledí se na něho, jako by odsouzen nebyl (§ 45a odst. 5 tr.zákona).

Důvodem, pro který soud upustí od výkonu trestu, je změna zdravotního stavu odsouzeného, který je **dlouhodobě** neschopen trest vykonat.

Před rozhodnutím si soud povětšinou vyžádá kromě lékařské zprávy i vyjádření ošetřujícího lékaře odsouzeného. Požaduje sdělení, zda odsouzený je schopen trest vykonat. Pokud zdravotní stav není příznivý, pak je důležité zda a v jaké lhůtě může dojít ke zlepšení zdravotního stavu. V problematických

případech si soud může vyžádat odborné vyjádření či znalecký posudek. Předejde tak riziku, že bude vyhověno žádosti, která byla podána odsouzeným účelově.

V některých případech může nastat situace, že zdravotní stav odsouzeného byl nepříznivý již v době, kdy bylo meritomí rozhodnutí soudu vydáno. Pak nedošlo ke změně zdravotního stavu. Avšak soud bude analogicky postupovat dle tohoto ustanovení, neboť z podstaty je zřejmé, že odsouzený není schopen ze zdravotních důvodů trest vykonat. Odsouzený tak zůstává za trestnou činnost nepotrestán. Těmto neefektivním postupům soudů může do budoucna zabránit jen zvýšení množství případů předjednání uložení trestu obecně prospěšných prací a lepší podklady ve spise.

Soud rozhoduje k návrhu odsouzeného či z úřední povinnosti (viz příloha č. 4). Nekoná ve věci veřejné zasedání. Proti rozhodnutí soudu je přípustná stížnost odsouzeného a státního zástupce s odkladným účinkem. Rozhodnutí musí být po právní moci zasláno probačnímu úředníkovi.

5. Mladistvý pachatel a trest obecně prospěšných prací

5.1. Specifika trestního řízení proti mladistvému

Náhled na trestnou činnost mladistvých doznal po roce 1989 změn. Veškeré snahy o novou koncepci trestněprávní úpravy odpovědnosti mladistvých za protiprávní činnost vyústily v přijetí samostatného zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Mladistvý pachatel požívá větší ochrany a je s ním nakládáno jako s osobou, jejíž osobnostní vývoj nebyl dokončen a se kterou je třeba pracovat a vychovávat ji. Hlavním cílem tak není trestat, ale prostřednictvím různých výchovných a trestních opatření zamezit do budoucna v opakování trestné činnosti a výchovně pachatele vést.

Jedním z **trestních opatření**, která k tomu mají přispět, jsou obecně prospěšné práce. I u mladistvých pachatelů jsou možnosti jejich využití široké. Obecně prospěšné práce lze uložit za stejných podmínek jako u dospělých pachatelů. Dle § 26 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. soud při ukládání přihlédne ke stanovisku mladistvého k možnosti jejich uložení, které je povinen zjistit. Horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně. Obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého. Soud může vedle trestního opatření obecně prospěšných prací uložit mladistvému i vhodná výchovná opatření. Ta jsou upravena v § 15 zákona č. 218/2003 Sb. a jedná se např. o dohled probačního úředníka,

probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení nebo napomenutí s výstrahou.

Přijetím samostatné úpravy byly ukončeny debaty o tom, zda se trestní sazba trestu obecně prospěšných prací u mladistvého rovněž snižuje na polovinu jako u trestu odnětí svobody nebo zůstává ve stejné výměře tj. 400 hodin. Zákon č. 218/2003 Sb. jednoznačně stanovil, že maximální výměra trestu u mladistvého činí 200 hodin.

Soudce má **povinnost** zjistit stanovisko mladistvého k případně ukládanému trestu obecně prospěšných prací. Vzhledem k tomu, že ohledně mladistvého musí být vždy nařízeno hlavní líčení (trestní příkaz nelze vydat) a hlavní líčení lze konat pouze v přítomnosti mladistvého, pak soudu ve zjištění postoje mladistvého nic nebrání. Jedinou výjimkou je řízení proti mladistvému uprchlému, kdy soud koná hlavní líčení v nepřítomnosti mladistvého, avšak tento postup není příliš často využíván a uložení trestu obecně prospěšných prací je u takového mladistvého málo reálné.

U mladistvých funguje předjednání trestu s probačním úředníkem před podáním obžaloby. Souvisí to zejména s dobrou informovaností mladistvého v průběhu trestního řízení. Mladistvý je od počátku zastupován advokátem a úkonů se zúčastňují pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí. Ti mají možnost mladistvého instruovat, aby sám vyhledal probačního úředníka a aktivně se zajímal o alternativní postup v jeho trestní věci. Mladiství tak povětšinou činí. Probační úředník je policií informován o zahájení trestního stíhání mladistvého a má možnost se zúčastnit hlavního líčení. Tedy i on může do vývoje trestního řízení aktivně zasahovat.

Při nařízení trestu je třeba přihlídnout k tomu, zda mladistvý navštěvuje nějaké školské či učňovské zařízení. Tomu pak musí být přizpůsobena pracovní doba. V naší úpravě není stanoven maximální počet hodin práce na jeden den. Probační úředník s pověřeným zaměstnancem organizace, ve které bude mladistvý práce vykonávat, vypracují harmonogram výkonu trestu. V něm jsou zohledněny možnosti mladistvého, neboť probační úředník při vypracování harmonogramu vychází z výsledku pohovoru, který předtím s mladistvým v rámci projednání podmínek výkonu trestu provedl, i požadavků poskytovatele.

Obecně prospěšné práce jsou ukládány prvotrestaným mladistvým pachatelům namísto jiných opatření zejména, jde-li o trestnou činnost určitého charakteru (např. sprejerství, vandalství) nebo jsou-li nezaměstnaní (snaha, aby získali pracovní návyky). Stává se, že subjekty umožňující výkon trestu, zapracovaného mladistvého, který se osvědčil, následně přijmou do pracovního poměru.

U recidivujících mladistvých jsou ukládány zejména těm, kteří jsou ve zkušební době podmíněného odsouzení. V těchto případech se však jedná povětšinou o osoby zneužívající psychotropní látky, které si drobnou trestnou činností (krádeže v obchodě, vykrádání sklepů či aut) „vydělávají“ na dávku drogy. Probační pracovníci je zařazují do rizikové skupiny a práce s takovými pachateli je obtížná. Nejsou zvyklí dodržovat pracovní dobu, nemají žádné pracovní návyky, nejsou schopni dlouhodobějšího plnění stereotypních povinností. Pouze pohnutka přeměny podmíněného trestu může splnit svůj účel a přimět je k plnění povinností uložených soudem. Pokud se však zároveň

nevymaní z prostředí, ve kterém se pohybují, jejich další osud je předvídatelný. I v tomto směru může probační úředník konzultacemi s klientem a rodiči pomoci řešit otázku přesídlení klienta k příbuzným či za prací. Probační úředníci také pomáhají mladistvým v navázání kontaktu s organizacemi, které pomáhají mladistvým toxikomanům (K-Centra, metadonová léčba, léčebny).

Kromě realizace trestního opatření obecně prospěšných prací spolupracují probační úředníci s mladistvými, kterým byl soudem uložen probační program. Probační program patří mezi výchovná opatření, která lze mladistvým ukládat (§ 17 zákona č.218/2003 Sb.). Jedná se o program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Aby konkrétní probační program mohl být soudem uložen a realizován, musí být zapsán v seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Se skupinou mladistvých pracují probační úředníci pečlivěji proto, že se jedná o mladé lidi, kteří teprve formují své názory a životní postoje. Na jednu stranu jsou přístupní domluvě, na druhou v sobě mají vzdor a potřebu odlišovat se a zviditelňovat, a to třeba i páčáním protispolečenské činnosti.

5.2. Role orgánu sociálně právní ochrany dětí

Zaměstnanci odboru péče o dítě, který je veden u magistrátů či městských úřadů, se dělí na sociální pracovníky a kurátory pro mládež. **Kurátoři pro mládež** se kromě závadové mládeže, tj. dětí zneužívajících omamné a psychotropní látky, záškoláků, útekářů apod. věnují zejména mladistvých pachatelům.

Orgán sociálně právní ochrany dětí vstupuje jako účastník do trestního řízení pouze, pokud jde o mladistvého pachatele, tj. pachatele mladšího osmnácti let.

Úlohou orgánu sociálně právní ochrany dětí je zajišťovat respektování a dodržování práv mladistvého pachatele. Kurátoři jsou bezprostředně orgány policie informováni o prošetřování trestné činnosti spáchané mladistvým pachatelem, jsou jim doručovány písemnosti ve věci.

Ihned po obdržení informace o protiprávní činnosti mladistvého si tohoto samostatně nebo s rodiči zvou na pohovor. V rámci něho mohou motivovat mladistvého a jeho rodinu, aby uhradili způsobenou škodu či kontaktovali probačního úředníka k předjednání alternativního řešení trestní věci.

V trestním řízení mohou kurátoři navrhnout policejnímu orgánu, státnímu zástupci či soudu alternativní řešení v trestní věci. Pro soudy vypracovávají zprávu ohledně mladistvého o jeho osobních, rodinných a sociálních poměrech. Při hlavním líčení se vyjadřují v rámci závěrečného návrhu k otázce viny a zejména pak druhu trestního, výchovného či ochranného opatření, které by mělo být mladistvému uloženo. Je jejich právem podat odvolání, pokud s rozhodnutím soudu nesouhlasí. Činí tak ve prospěch mladistvého, a to i proti jeho vůli.

6. Státní zástupce a alternativní řešení trestních věcí

Státní zástupce je orgánem činným v trestním řízení, který dozoruje činnost policejních složek tím, že vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení. U něho končí tzv. přípravné trestní řízení a on vypracuje následně obžalobu či návrh na potrestání, o kterých rozhoduje soud.

Jeho možnosti v rámci alternativního řešení trestních věcí jsou poměrně široké. Na základě výsledku přípravného řízení může rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání (§ 175 odst. 1 písm. a, tr.řádu). Je-li vedeno zkrácené přípravné řízení, může schválit narovnání a následně věc odložit (§ 179c odst. 2 písm. f, tr.řádu) či podmíněně odložit podání návrhu na potrestání (§ 179g tr.řádu).

V rámci závěrečné řeči při hlavním líčení navrhuje soudu mj. druh a výměru trestu, který má být obžalovanému či obviněnému v hlavním líčení ve zjednodušeném řízení uložen. Státní zástupce může sám s ohledem na okolnosti případu, osobu obžalovaného (obviněného), zaplacenou škodu či odstraněné následky činu, navrhnout uložení alternativního trestu. Má možnost svůj návrh v rámci projevu odůvodnit. Po jeho závěrečném návrhu pronáší své vyjádření i obžalovaný (obviněný), který tak může na předmětný návrh reagovat a tím projevit svůj souhlas či nesouhlas s uložením tohoto druhu trestu. Soud povětšinou návrhu státního zástupce na uložení alternativního trestu namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody vyhoví.

Do budoucna by bylo vhodné, aby státní zástupce úkoloval policejní orgán či probační a mediační službu již v rámci

přípravného řízení předjednáním souhlasu obviněného s uložením trestu obecně prospěšných prací. Státní zástupce má k dispozici usnesení o sdělení obvinění a rejstřík trestů obviněného. Z těchto listin může dovést, zda je obviněný vhodným kandidátem na uložení alternativního trestu. Spis, který pak soudce dostane společně s obžalobou či návrhem na potrestání na stůl, by obsahoval i informace o postoji obviněného ke zvažovanému trestu obecně prospěšných prací.

7. Soud a trest obecně prospěšných prací

Soud je orgánem činným v trestním řízení, který může pachateli uložit trest obecně prospěšných prací.

Ve většině případů ukládá tento trest okresní soud. V jeho kompetenci je rozhodovat o trestných činech se sazbou do pěti let odnětí svobody, u nichž lze trest obecně prospěšných prací uložit. Pouze výjimečně tento trest ukládá krajský soud, např. pokud dojde k překvalifikaci jednání, které je u něho projednáváno, na trestný čin s nižší trestní sazbou či vyloučení věci jednoho z pachatelů k samostatnému projednání.

Soudce trest uloží meritorním rozhodnutím, tj. rozsudkem nebo trestním příkazem.

Trestním příkazem rozhoduje soudce bez veřejného projednání tzv. od stolu. Jedná se o rozhodnutí, které soudce vydá v případech, kdy obsah spisu potvrzuje důvodnost podané obžaloby či návrhu na potrestání. Od roku 2002 (novela trestního řádu č. 265/2001 Sb.) nelze trestním příkazem uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Od té doby lze ze statistických tabulek (viz tabulka č. 3) zjistit razantní nárůst ukládaných trestů obecně prospěšných prací, i když tento trend se v roce 2005 zastavil. Naopak mírně přibylo nepodmíněných trestů odnětí svobody a zejména pak podmíněných trestů odnětí svobody. Je zřejmé, že první živelné zavedení trestu do praxe pominulo. Soudy se setkaly s odmítavou reakcí některých odsouzených vedoucí k rozhodování o přeměně trestu. Také recidivovali pachatelé, kterým byl tento druh trestu uložen a není účelné jim ho ukládat znovu. Soudci začali trest obecně prospěšných prací ukládat uváženěji.

Znamená to tedy, že počet vydaných trestních příkazů zůstal stejný, když soudci nadále využívají možnosti ukládat tento alternativní trest namísto nařízení hlavního líčení a uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Soudce využívá i jiné alternativní cesty ke skončení případu.

Soudce velmi často dostává spis, kdy pachatel je osobou již v minulosti trestanou, který projednávanou trestnou činnost spáchal krátce po předchozím vykonání nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ve zkušební době podmíněného odsouzení. Přitom předmětná trestná činnost není závažného charakteru a nenese vyšší stupeň společenské nebezpečnosti. Takový pachatel je kandidátem na uložení krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb. došlo v ust. § 39 odst. 2 k **omezení** možnosti ukládání trestu odnětí svobody u trestných činů s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody nepřevyšující tři roky. Nepodmíněný trest lze uložit jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu.

Soudce zváží, zda pobyt ve vězení je výchovný a efektivní, a zda je vhodnější nařídit ve věci hlavní líčení. Druhou variantou je uložení alternativního trestu obecně prospěšných prací trestním příkazem. V regionu s vysokou nezaměstnaností a tím spojeným vysokým počtem osob bez příjmu, kdy trestná činnost drobného majetkového charakteru je převažující, soudce zvolí často tuto alternativu.

Nabízí se otázka, proč soudy více nevyužívají dalšího zákonem upraveného druhu alternativního trestu - trestu peněžitého. Souvisí to zejména s dobytostí určené částky.

Skladba pachatelů je dlouhodobě nastavena tak, že většina z nich je vedena na úřadu práce a oficiálně pobírá pouze sociální dávky. Toto soudce zjistí z obsahu spisu. Takovému pachateli je zcela neefektivní ukládat peněžitý trest, jehož výpočet je stanoven současnou úpravou na pevnou částku od 2.000,- Kč, neboť by následně soud musel od výkonu trestu upustit a odsouzený by tak nebyl žádným způsobem potrestán. Diskutuje se o možné změně úpravy tohoto druhu trestu na systém denních pokut.

Tabulka č.3 – Srovnání počtu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody, podmíněných trestu, peněžitých trestů a trestů OPP v letech 1996-2005 soudy

Rok	NEPO	%	PO	%	Peněžité tresty	%	OPP	%
1996	13375	23,1	37020	63,9	4734	8,2	725	1,3
1997	13933	23,3	37190	62,2	4703	7,9	1600	2,7
1998	14656	27,1	33059	61,1	2634	4,9	1776	3,3
1999	15340	24,5	38188	61,0	3370	5,4	3215	5,1
2000	14114	22,3	35617	56,3	3571	5,6	7084	11,2
2001	12533	20,8	32817	54,5	3324	5,5	8835	14,7
2002	9659	14,8	34942	53,7	3500	5,4	13424	20,6
2003	9797	14,8	35676	53,9	2941	4,4	13592	20,6
2004	10192	14,9	36162	52,8	2913	4,3	13031	19,0
2005	10078	14,9	36006	53,3	2663	3,9	11990	17,7

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR – statistická ročenka uložených trestů 2006

Velkým nebezpečím při ukládání trestu obecně prospěšných prací drobným zlodějům je nebezpečí **překročení maximální výměry trestu** tzv. nadvýměra. Soud takovým postupem poruší ust. § 36 tr. zákona. Jedná se o situace, kdy je vedle sebe uloženo více trestů obecně prospěšných prací, nebo je uložen další trest obecně prospěšných prací, aniž by byl předchozí trest do celkové výměry 400 hodin vykonán. Toto nebezpečí je zejména dáno prozatím nefungujícím propojením počítačového systému ISAS¹⁹ mezi jednotlivými okresními soudy.

Pokud je obviněný či podezřelý osobou páchající trestnou činností na území více okresů (typicky se jedná o zloděje v obchodech), může být k jeho osobě během krátké doby vydáno různými soudy několik trestních příkazů. Těmi mu pak soudy mohou uložit tresty obecně prospěšných trestů, které ve svém součtu vysoce překročí horní hranici sazby 400 hodin. Obvinění nevyžívají možnosti opravného prostředku, neboť si nezákonnost postupu neuvědomují, či tak činí záměrně, když jim uložení alternativního trestu namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody vyhovuje. Státní zástupce o překročení maximální výměry není v okamžiku doručení trestního příkazu informován. Možnost podání řádného opravného prostředku tak není v těchto případech stranami využívána.

Protože takový postup soudu odporuje zákonu, Nejvyšší soud České republiky nezákonná rozhodnutí soudů ruší na základě mimořádného opravného prostředku - **stížnosti pro porušení zákona**. Příslušné návrhy nejvyššímu soudu podává zejména probační a mediační služba, u které se postupně pravomocná soudní rozhodnutí sejdou v rámci nařízeného výkonu trestu a která jako první zjistí, že došlo k překročení maximální výměry trestu. S ohledem na zásadu zákazu reformace in peius to následně vede k faktické beztrestnosti obviněného za část trestné činnosti, které se dopustil.

V rámci jednoho okresního soudu by k překročení maximální výměry trestu nemělo docházet. Součástí spisu, který se dostává k soudci, je opis rejstříku trestů i aktuální lustrum (výpis neskončených a skončených věcí nezapsaných v opisu rejstříku trestů vedených u příslušného okresního soudu). Z těchto

¹⁹ informační systém pro okresní soudy zavedený v druhé polovině 90. let 20. století

podkladů soudce zjistí, zda obviněnému byl uložen trest obecně prospěšných prací a jaký je stav výkonu trestu. Před svým rozhodnutím může kontaktovat trestní kancelář či probační středisko a dotázat se na aktuální stav. Tímto postupem je zabráněno nejen ve vydání nezákonného rozhodnutí, ale osobní konzultací s probačním úředníkem pak může soudce dospět k závěru o nevhodnosti uložení trestu obecně prospěšných prací dotyčnému obviněnému.

Odbornou veřejností je velmi negativně přijímáno, že soudci nevyžadují souhlas pachatele s uložení trestu obecně prospěšných prací před uložení trestu a není tedy o součinnost požádána probační a mediační služba. I já s tímto názorem souhlasím a shora jsem uvedla, že považuji za vhodné, aby součástí trestního spisu po skončení přípravného řízení bylo předjednání podmínek uložení trestu mezi probačním úředníkem a obviněným (podezřelým). Zatím se tak neděje a obviněný není policejním orgánem k tomuto nijak vyslýchán. Není na probačního úředníka v rámci přípravného řízení nakontaktován.

Pokud je soudce vázán lhůtou (§ 181 odst. 3 tr.řádu) tři týdnů od podání obžaloby k vydání rozhodnutí ve věci či nařízení hlavního líčení, pak nelze u soudců očekávat ochotu k zaslání spisu probačnímu úředníkovi k předvolání obviněného (podezřelého) a předjednání uložení trestu obecně prospěšných prací. Praxe ukazuje, že probační úředník nebude v předvolávání pachatele úspěšný, a spis by tak ležel na lhůtách i několik měsíců. Navíc lze předpokládat, že probační úředník, který nemá možnost využít součinnosti policie, by žádost soudu vracel s tím, aby bylo nařízeno předvedení orgány Policie ČR či zjišťován aktuální pobyt pachatele.

Soudci k problematice přistupují prozatím tak, že obviněný, který s uloženým druhem trestu nesouhlasí, má možnost podat řádný opravný prostředek (odpor do trestního příkazu) a soud pak nařídí hlavní líčení ve věci. V rámci hlavního líčení tak obžalovaný dostane prostor k vyjádření ochoty či neochoty podrobit se trestu obecně prospěšných prací a vyjádří se i ke zdravotnímu stavu. V rámci hlavního líčení soudce navíc osobním kontaktem s obžalovaným může sám posoudit vhodnost uložení trestu obecně prospěšných prací konkrétnímu pachateli. Je-li věc projednávána v hlavním líčení, pak prostor k vyjádření se o vhodném druhu a výši trestu dostává i přítomný státní zástupce.

Shledal-li soud, že jsou dány podmínky pro uložení trestu obecně prospěšných prací, pak se zabývá otázkou výměry trestu. V tomto směru opět odborná veřejnost volá po využívání celého spektra trestní sazby, tedy i krátkých trestů obecně prospěšných prací. V tomto směru soudci jejich požadavkům nevyhovují. Pokud soudce tímto alternativním trestem nahrazuje nepodmíněný trest odnětí svobody, pak trest v rozsahu padesáti či sta hodin obecně prospěšných prací neshledá jako trest výchovný a dostatečný. Trest v této nižší výměře uloží mladistvému pachateli. I obvinění si však uvědomují, že mohli očekávat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a odvolání do druhu a výměry trestu z jejich strany nebývá časté. O to častěji však podávají odpor do trestního příkazu či odvolání do rozsudku státní zástupci, kteří očekávali uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a uložený trest obecně prospěšných prací neshledávají vhodným.

8. Analýza soudních rozhodnutí

Při zpracování podkladů k mé práci mě zaujal článek JUDr. Barbořika²⁰, který vyhodnocoval ukládání trestu obecně prospěšných prací v obvodu jednoho okresního soudu. Já jsem se rozhodla pro analýzu vlastních rozhodnutí z let 2003-2005. Vycházela jsem z předpokladu, že většina trestů obecně prospěšných prací, které jsem ve sledovaném období uložila, již byla vykonána či došlo k jinému rozhodnutí ve věci, jímž byl výkon trestu ukončen.

Ve sledovaném období bylo u Okresního soudu v Mostě do senátu 7T přiděleno 213 (2003), 293 (2004), potažmo 276 (2005) věcí. V nich bylo projednáváno 307(2003), 351(2004) a 325(2005) osob. Celkem jsem tedy porovnávala četnost uložení trestu obecně prospěšných prací v 782 spisech s 983 obviněnými a podezřelými.

Trest obecně prospěšných prací byl pravomocně uložen v celkem 126 spisech 136 osobám (14%). Jednalo se o 95 věcí, kde byla státním zastupitelstvím podána obžaloba a 31 případů, kdy byl podán návrh na potrestání.

Nejčastěji byl trest obecně prospěšných prací uložen trestním příkazem, a to 82 pachatelům (60%). Ohledně 54 osob bylo vydáno rozhodnutí ve formě rozsudku. Zjednodušených rozsudků bylo vyhotoveno 25. Odůvodňovala jsem rozhodnutí u 29 uložených trestů obecně prospěšných prací. Většinou to bylo z důvodu nepřítomnosti obžalovaného u hlavního líčení (9) či ponechání si lhůty k odvolání státním zástupcem (13). U mladistvých se až na jeden případ vždy účastníci přítomní u

²⁰ srovnej: Barbořík M. – Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení

hlavního líčení vzdali práva odvolání.

Odvolání do uloženého trestu obecně prospěšných prací bylo podáno čtyřikrát, a to vždy ze strany obžalovaného. V jednom případě obžalovaný odvolání odůvodnil tím, že žádné práce vykonávat nebude a chce do výkonu trestu. Krajský soud však tomuto odvolání nevyhověl, neboť by tím porušil zásadu zákazu reformace in peius a jiným druhem trestu by rozhodl v neprospěch obžalovaného.

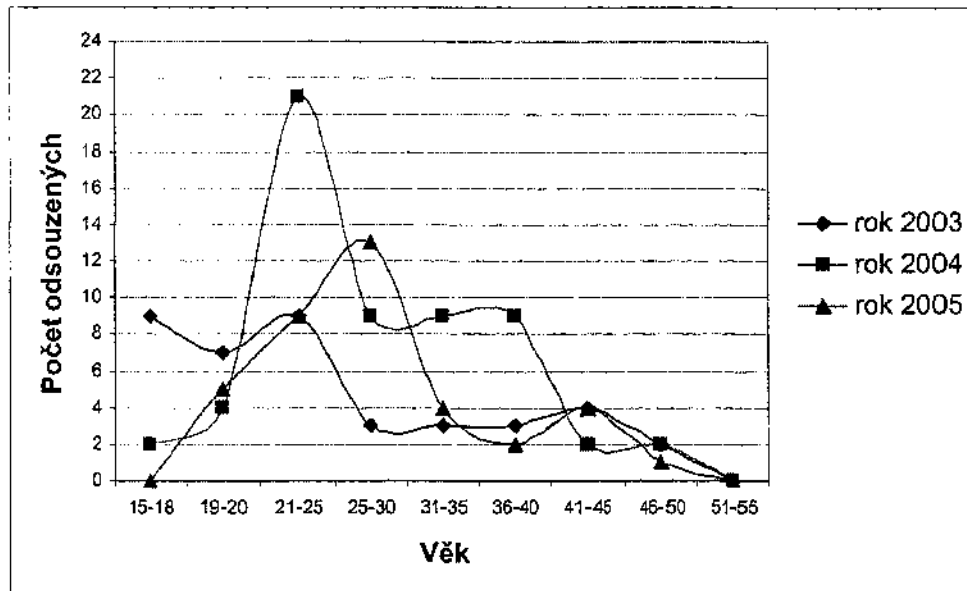
V porovnání s celorepublikovým průměrem (viz tabulka č.2) byl trest také nejčastěji uložen za trestný čin krádeže § 247 tr.zák. (53), dále pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr.zák. (27) a variaci trestného činu podvodu a úvěrového podvodu dle § 250 a 250b tr.zák. (18).

Trest byl uložen celkem 123 mužům, pěti ženám a osmi mladistvým. Všichni mladiství byli projednáváni za majetkovou trestnou činnost. U jednoho bylo uloženo souběžně výchovné opatření ve formě povinnosti absolvovat rekvalifikační kurz. Toto opatření bylo následně k návrhu probačního úředníka ve vykonávacím řízení dle § 15 z.č. 218/2003 Sb. zrušeno, neboť mladistvému nebyl žádný rekvalifikační kurz ze strany úřadu práce nabídnut. Každá z žen již byla v minulosti trestaná. Čtyři se trestné činnosti dopustily ve zkušební době podmíněného odsouzení. Spáchaly trestné činy úvěrového podvodu (3), maření výkonu úředního rozhodnutí (1) a výtržnictví (1).

Muže jsem rozdělila do kategorií podle věku, kterého v uvedeném kalendářním roce, kdy bylo rozhodnutí soudu vydáno, dosáhli (viz graf č. 1). Je zřejmé, že trest byl ukládán zejména osobám v produktivním věku. Pokles odsouzených mladistvých souvisí s rozdělením specializace na mladistvé

pachatele, kdy tuto agendu zcela převzala kolegyně do senátu 5T a následně 5Tm. Je zřejmé, že trest obecně prospěšných prací nebyl uložen osobě starší padesáti let.

Graf č.1 – Věková skladba mužů odsouzených v senátě 7T 2003-2005 u Okresního soudu v Mostě k trestu obecně prospěšných prací

Zdroj: Okresní soud v Mostě

Trest obecně prospěšných prací jsem v období let 2003-2005 ani v jednom případě neuložila společně s omezeními či povinnostmi dle § 26 odst. 4 tr.zákona. Součástí meritorních rozhodnutí však byly výroky o náhradě škody. Trest byl povětšinou ukládán jako samostatný (74%). Nejčastější kombinace byla s trestem zákazu činnosti ve formě zákazu řízení motorových vozidel (20). Několikrát byl uložen trest zákazu pobytu (5) či propadnutí věci (6). Ve dvou případech byl trest obecně prospěšných prací kombinován s peněžitým trestem.

Pokud jde o výměru uloženého trestu, tak přehledné zpracování je v tabulce č. 4. Trest ve výměře do sto hodin jsem uložila v devíti případech, a to sedmi mladistvým, jednomu netrestanému sperejerovi a v jednom případě uložil trest obecně

prospěšných prací odvolací soud k odvolání státního zástupce, kdy jsem v hlavním líčení dle § 24 tr.zákona upustila od potrestání. Naopak trest na horní hranici zákonné sazby, tj. ve výměře 400 hodin jsem uložila celkem patnácti pachatelům. Vždy se jednalo o alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody uloženou buď recidivistům či osobám ve zkušební době podmíněného odsouzení.

Tabulka č. 4 – Srovnání výměr uložených trestů obecně prospěšných prací v senátě 7T 2003-2005 u Okresního soudu v Mostě

Počet hodin	2003	2004	2005
50-100	8	1	0
101-150	1	2	3
151-200	2	11	14
201-250	3	10	6
251-300	14	10	7
301-350	6	12	4
351-400	6	12	4

Zdroj: Okresní soud v Mostě

Z tabulky je zřejmé, že trest byl málokdy ukládán na dolní hranici či nad dolní hranicí sazby. Stalo se tak proto, že tento druh trestu nevyužívám u netrestaných pachatelů. U recidivistů pak trest vyměřuji spíše při polovině zákonné trestní sazby shodně jako u trestu odnětí svobody.

Celkem 32 uložených trestů obecně prospěšných prací nebylo následně vykonáno z důvodu jejich zrušení. K tomu došlo tak, že výrok o trestu z mého rozhodnutí byl následně zrušen v jiné trestní věci a uložen souhrnný či společný trest (§ 35 odst. 2 tr.zákona). Novým rozhodnutím vydaným jiným soudcem byl nejčastěji uložen nepodmíněný trest odnětí svobody (13), dále trest obecně prospěšných prací (12) a nejméně často pak podmíněný trest odnětí svobody (6). V jednom případě byl

podmíněný trest zpřísněn nařízením dohledu.

Jiná skupina odsouzených nevykonala trest z důvodu vydání rozhodnutí v rámci vykonávacího řízení. Buď bylo rozhodnuto o přeměně trestu – viz tabulka č. 5, probíhá veřejné zasedání o přeměně trestu, bylo upuštěno od výkonu trestu nebo trest dosud nebyl vykonán či nařízen.

Tabulka č. 5 – Srovnání vykonaných, přeměněných, zrušených, nenařízených či nevykonaných trestů obecně prospěšných prací uložených v senátě 7T 2003-2005 u Okresního soudu v Mostě

Způsob ukončení	2003	%	2004	%	2005	%
vykonáno	21	53	26	45	17	45
zrušeno (35/2)	8	20	15	26	9	24
přeměněno+VZ	10	25	13	22	5	13
upuštěno	1	2	1	2	0	0
nevykonáno	0	0	3	5	3	8
nenařízeno	0	0	0	0	3	8
přerušeno	0	0	0	0	1	2

Zdroj: Okresní soud v Mostě

K přeměně nevykonaného trestu došlo v devatenácti případech pro zaviněné nevykonání trestu ve stanovené době, v pěti případech pro nevedení řádného života a v jednom případě pro kombinaci obou důvodů uvedených v § 45a tr.zákona.

Tabulka č. 6 – počet neodpracovaných hodin při rozhodování o přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody v senátě 7T 2003-2005 u Okresního soudu v Mostě

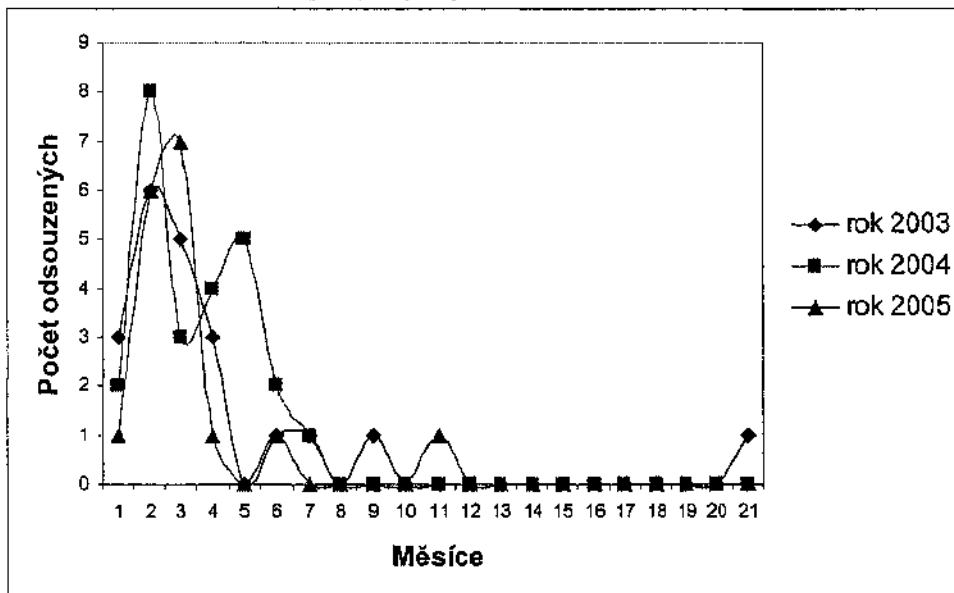
%	2003	2004	2005
10-20	0	2	0
21-30	0	0	0
31-40	0	0	0
41-50	1	0	0
51-60	0	1	0
61-70	1	0	0
71-80	1	1	2
81-90	2	3	0
91-100	3	5	3

Zdroj: Okresní soud v Mostě

V tabulce č. 6 je rozveden počet neodpracovaných hodin, které byly odsouzeným přeměňovány. Je zřejmé, že většina odsouzených, kterým byl následně trest přeměněn, s výkonem buď nezačala, nebo výkon velmi rychle neodůvodněně ukončila.

Další výzkum se týkal odsouzených, kteří skutečně vykonali trest obecně prospěšných prací, který jim byl pravomocně uložen. Celkem se jednalo o 64 osob. Zkoumala jsem, kolik času uplynulo od právní moci do nařízení trestu, od nařízení trestu do zahájení výkonu a od zahájení do vykonání trestu. Následně jsem porovнала i čas potřebný od právní moci do výkonu trestu a od nařízení do výkonu trestu. Výsledky jsou zpracovány v následujících grafech.

Graf č. 2 - doba potřebná od právní moci rozhodnutí do nařízení výkonu trestu u odsouzených k trestu obecně prospěšných prací v senátě 7T v letech 2003-2005

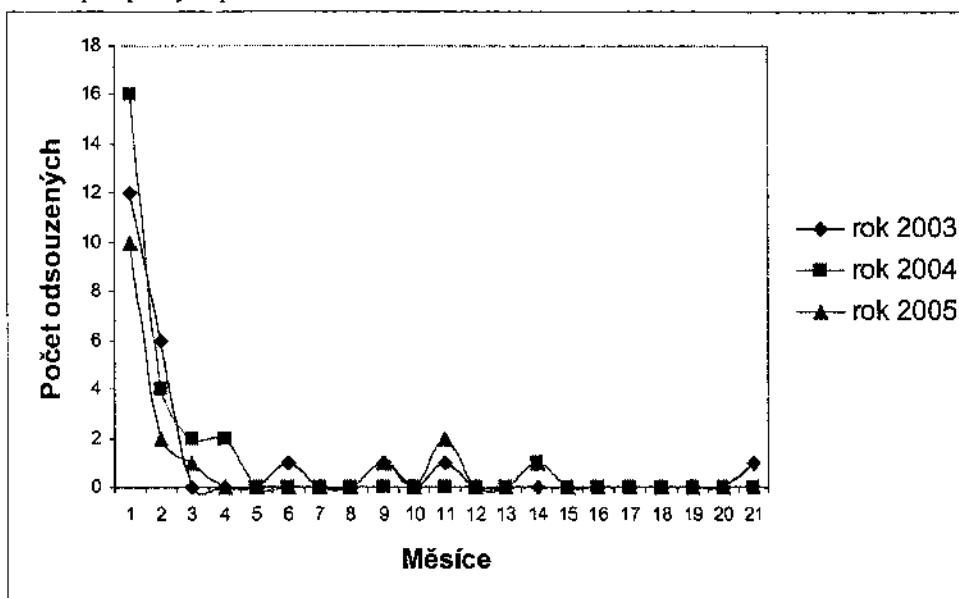
Zdroj : Okresní soud v Mostě

Z grafu č. 2 vyplývá, že většina odsouzených se ihned po uložení trestu dostavila k probačnímu úředníkovi k projednání podmínek výkonu trestu. Ve valné většině se tak stalo okolo druhého a třetího měsíce po právní moci, tedy na základě první

výzvy probačního úředníka.

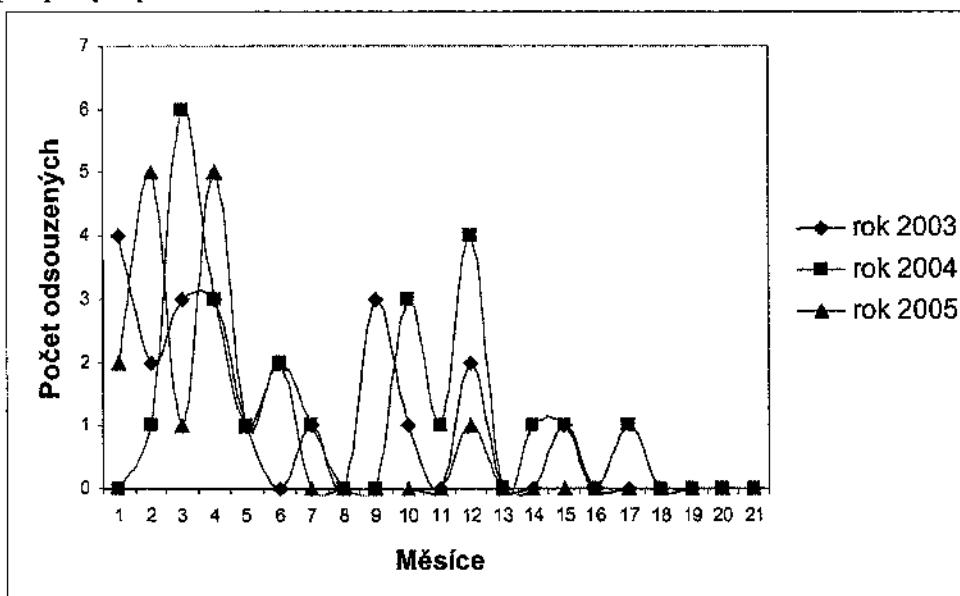
Graf č. 3 přináší informace o disciplinovanosti odsouzených, kterým byl trest usnesením soudu nařízen. Převážná většina tak učinila již v prvním měsíci.

Graf č. 3 - doba potřebná od nařízení do zahájení výkonu trestu u odsouzených k trestu obecně prospěšných prací v senátě 7T v letech 2003-2005

Zdroj : Okresní soud v Mostě

Graf č. 4 - doba potřebná od zahájení do vykonání trestu u odsouzených k trestu obecně prospěšných prací v senátě 7T v letech 2003-2005

Zdroj : Okresní soud v Mostě

Dále jsem v grafu č. 4 hodnotila pracovní morálku odsouzených, kterým byl trest uložen. V grafu není postižena výměra trestu, která se pochopitelně na délce výkonu trestu podílí. Přesto většina trestů byla vykonána do čtyř měsíců od zahájení.

Při porovnání celkového času, který odsouzení potřebovali od právní moci rozhodnutí do vykonání trestu a od nařízení do vykonání trestu, byl již rozptyl širší a zpracování do grafů bylo nepřehledné. Lze však konstatovat, že k zahlazení odsouzení došlo buď šest měsíců po uložení nebo okolo jednoho roku po uložení trestu. U třinácti odsouzených byla překročena roční lhůta, ve které jim měl být probačním úředníkem výkon trestu povolen. U jednoho činila tato lhůta 20 měsíců.

9. Probační a mediační služba v soustavě trestní justice

9.1. Vznik PMS a její principy

Od 1.1.2001 začala na základě zákona č. 257/2000 Sb. působit Probační a mediační služba České republiky. Tato služba je organizační složkou státu, která provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Při budování koncepce PMS bylo přihlíženo ke zkušenostem ostatních zemí, které s jejím fungováním měly letité zkušenosti. PMS není vybavená rozhodovacími pravomocemi. Stojí mimo strukturu orgánů činných v trestním řízení. S těmito orgány však plně spolupracuje a je na nich nezávislá. Spolupracuje jak se státními, tak i s nestátními a neziskovými organizacemi.

Výhodou PMS je neformálnost jednání s obviněnými a odsouzenými, operativnost, rychlost, flexibilita a dobrá komunikace s dalšími subjekty.

PMS vychází z principu restorativní justice.²¹ Snaží se o motivaci pachatelů k odpovědnosti za spáchaný čin a k vedení řádného života, pomáhá jim s odstraněním následků protiprávního jednání, snaží se o efektivní a rychlé řešení případu, spolupracuje s poškozenými, kterým pomáhá dobrat se náhrady škody, kontroluje pachatele. Přitom hledí i na zájem společnosti jako celku na prevenci další trestné činnosti a potrestání pachatele.

Zákon o PMS definuje činnost služby v § 2 odst. 1 a 2 z.č. 257/2000 Sb. vymezením pojmů mediace a probace.

Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a

²¹ Srovnej: Rozum-Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice

vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů.

Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediací lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

9.2. Personální skladba PMS

Organizační struktura PMS není složitá. V jejím čele stojí ředitel, který zajišťuje chod služby po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční. Řídí službu po všech stránkách jejího působení. Poradním orgánem ministra spravedlnosti je Rada pro probaci a mediaci. Je složena z různých odborníků. Jednotlivé úkoly probační a mediační služby plní střediska, která působí v sídlech okresních a obvodních soudů. V nich pracují úředníci a asistenti. Jednotlivá střediska mohou mít zřízena detašovaná pracoviště.

Úředníci, kteří se zabývají mediací se označují za mediátory. Ti, kteří se věnují probaci, jsou probátoři.

Úředníky se mohou stát bezúhonné osoby

s vysokoškolským vzděláním magisterského typu. Další podmínkou je složení odborné zkoušky. Ta se skládá z písemně zpracované odborné práce a ústního pohovoru. Za asistenty jsou přijímány osoby s minimálně středoškolským vzděláním.

Pracovníci probační a mediační služby vykonávají svou činnost jednak v rámci pověření od orgánů činných v trestním řízení, nejčastěji z pověření soudu v rámci vykonávacího řízení. Jsou ale i kontaktováni pachateli trestné činnosti v kterékoli fázi trestního řízení a pomáhají jim nalézt efektivní řešení jejich případu.

Jeden úředník nemůže vykonávat v téže věci probaci i mediaci. Úředníci působí jak v rámci přípravného řízení tak i vykonávacího. Převažuje činnost v rámci vykonávacího řízení – viz tabulky č. 7 a 8.

Činnost asistentů je omezena tak, že neprovádějí mediaci.

Tabulka č. 7 - počet evidovaných případů v rámci vykonávacího řízení a % podíl na celkovém počtu nově evidovaných případů

Rok	Počet případů ve vykonávacím řízení	% z počtu nově evidovaných případů
2002	22970	78,4
2003	21542	75,9
2004	20867	73,2
2005	20491	77,8
2006	19716	79,2

Zdroj : PMS ČR

Tabulka č. 8 - počet evidovaných případů v rámci vykonávacího řízení a % podíl na celkovém počtu nově evidovaných případů v rámci střediska PMS v Mostě

Rok	Počet případů ve vykonávacím řízení	% z počtu nově evidovaných případů
2002	376	70,5
2003	405	83,5
2004	446	82,4
2005	387	78,2
2006	486	87,1

Zdroj: výroční zpráva 2006 – PMS Most

9.3. Činnost probátorů

Největší obsah práce úředníků a asistentů je projednávání podmínek a kontrola výkonu trestu obecně prospěšných prací. Dále pak vykonávají **probaci**, tj. zajišťují výkon dohledu a kontroly uložených přiměřených povinností a omezení v rámci institutů podmíněného odsouzení a podmíněného propuštění z výkonu trestu – viz tabulka č. 9. Zprostředkovávají schůzky mezi pachatelem a obětí trestné činnosti ve snaze o narovnání. Jsou žádáni o konzultace před rozhodnutím státního zástupce či soudce o podmíněném zastavení trestního stíhání. Pomáhají uzavírat dohody o náhradě škody. Jsou také kontaktováni obviněnými ve vazbě, kteří se snaží dosáhnout propuštění z vazby za současného stanovení dohledu probačního úředníka (§73 odst. 1 písm. c) tr. řádu).

Tabulka č.9 - Dílčí počet případů evidovaných v rámci vykonávacího řízení dospělých klientů

Rok	OPP	%	Probační činnost	%
2002	15368	66,9	6353	27,7
2003	15439	71,7	4670	21,7
2004D	14418	74,3	4054	20,9
2005D	13803	74,4	3978	21,5
2006D	13170	74,3	3820	21,5

Zdroj : PMS ČR

9.4. Úloha PMS při realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací

Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS) má nezastupitelné místo při realizaci trestu obecně prospěšných

prací, ačkoli paradoxně začala působit až pět let po jeho zavedení.

Do té doby zajišťovali tuto funkci probační úředníci v rámci okresních soudů, jak je zmiňováno shora. Jejich místa byla zřízena na základě realizace programu Prevence kriminality, kdy docházelo k budování probace a mediace v České republice.

Tito úředníci začali pracovat s obviněnými, poškozenými i odsouzenými. V rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací to byli právě oni, kteří přesvědčovali první obce a okresní úřady, aby se zapojily a nabízely místa pro odsouzené. Museli překonávat nedůvěru a neochotu obcí, které se obávaly „zaměstnávat“ pachatele trestné činnosti. Jejich možnosti v rámci dalších činností souvisejících s výkonem mediace a probace byly poměrně omezené jednak časově, personálně a logisticky.

Činnost PMS při realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací je upravena v § 2,4,7,8 a 9 zákona o PMS.

PMS se o uloženém trestu dozví z prověření, které je jí zasláno okresním soudem působícím v místě sídla střediska probační služby. Součástí tohoto pověření je obžaloba, pravomocné soudní rozhodnutí, opis rejstříku trestů a usnesení o nákladech řízení. Tyto podklady jsou probační a mediační službě zaslány v rámci tzv. soudní porozsudkové agendy.

Věc je přidělena probačnímu úředníkovi příslušného střediska, který založí spis a zapíše věc do rejstříku PM. Rejstřík PM je rozdělen senátně mezi jednotlivé úředníky střediska.

Následná činnost úředníka v rámci zajišťování výkonu trestu obecně prospěšných prací je rozdělena do několika částí.

a) zprostředkovatelská činnost

Probační úředník vyzve odsouzeného, aby se dostavil

k projednání podmínek výkonu. V tomto směru nastávají často velké časové prodlevy, neboť probačním úředníkům se v mnoha případech nedaří doručit pozvánku. Odsouzení se nezdržují na adresách trvalého bydliště, stejně jako na adresách, které označili za adresy doručovací. Tento problém ztěžuje a zdržuje práci všech orgánů činných v trestním řízení. Je třeba uvést, že probační úředník nedisponuje možností žádat o součinnost orgány policie, pokud se mu nedaří kontaktovat odsouzeného. V tomto směru požádá soud, aby zajistil předvedení odsouzeného a buď sám poučil odsouzeného o povinnosti dostavit se na středisko probační služby, příp. požádal policejní orgán o předvedení odsouzeného do střediska. Dále je velkým problémem nedisciplinovanost odsouzených, kteří ignorují předvolání probačního úředníka a musí být na středisko voláni opakovaně s různými pohrůzkami, než se skutečně dostaví. Přestože se jedná o velký problém, z grafu č. 2 vyplývá, že v prověřovaných věcech byl výkon trestu projednán nejčastěji ve lhůtě do dvou až tří měsíců.

Dostaví-li se odsouzený na středisko, je s ním výkon trestu projednán (viz příloha č. 5). Jsou mu nabídnuty možnosti místa výkonu trestu. O tomto je sepsán záznam. Součástí záznamu je vyjádření odsouzeného ohledně zdravotního stavu, dosaženého vzdělání, jeho časových možností, omezení, vyjadřuje se k náhradě škody a podepisuje souhlas s pracovním zařazením. Je poučen o následcích nevykonání trestu. Jsou s ním probrány situace, které mohou v průběhu výkonu nastat a jejich řešení. Odsouzený je vždy poučen, aby v případě jakýchkoli problémů při výkonu trestu okamžitě kontaktoval probačního úředníka, který mu pomůže najít řešení. Dále je odsouzený poučen

o nutnosti vést řádný život. Pokud jsou mu soudem uložena přiměřená omezení či povinnosti, je s ním probráno dodržování těchto omezení a povinností. Odsouzený je veden k náhradě způsobené škody a k náhradě nákladů trestního řízení.

Dle sdělení probačních úředníků v Mostě se osvědčila cesta, kdy jsou odsouzenému, který projeví zájem, dány kontakty na několik poskytovatelů výkonu trestu, aby si na místě ověřil náplň výkonu trestu. Projednání podmínek je pak snazší, neboť odsouzený má konkrétní představu o způsobu výkonu trestu.

Probační úředníci zaznamenávají stále častěji argumenty odsouzených, že nemají čas vykonávat trest, neboť musí chodit do práce. Přitom se z valné většiny jedná o osoby evidované na úřadu práce. Pokud probační služba podá v tomto směru informaci úřadu práce, pak dle zkušeností probátorů se jí úřad práce dále nezabývá.

Po projednání podmínek výkonu trestu informuje probační úředník okresní soud v sídle střediska, a tento soud vydá usnesení o nařízení trestu.

Následně doručí probační úředník poskytovateli uvedenému v usnesení vzor dohody o realizaci výkonu trestu s poučením o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a požární ochraně a harmonogramu prací (viz přílohy č. 5 a 6).

Po nařízení výkonu trestu či v průběhu výkonu může nastat situace, kdy odsouzenému nevyhovuje náplň práce, dojíždění či pracovní doba. Často se také stává, že organizace nadále neumožňuje odsouzenému vykonávat trest pro porušení dohodnutých podmínek. Pokud probační úředník neřeší situaci podáním návrhu na přeměnu trestu, pak podá soudu návrh na vydání usnesení o změně místa výkonu trestu a soud tzv.

přenařídí výkon trestu k jinému poskytovateli. K přenařizení trestu dochází např. i z důvodu přestěhování klienta do jiného okresu. V tom případě vyhotoví probační úředník shrnující zprávu, která je zaslána soudu a následně místně příslušnému probačnímu středisku.

Je-li výkon trestu přenařizen k jiné instituci, vykonaný počet hodin u různých institucí se sčítá. Odsouzenému však neběží nová roční lhůta, ale i v tomto směru dojde k započtení.

b) kontrolní činnost

Probační úředník kontroluje telefonickými či písemnými dotazy na poskytovatele stav výkonu trestu. Na něho se odsouzený obrací, pokud vzniknou v průběhu výkonu trestu nějaké komplikace. Probační úředník vyzývá odsouzeného, který neplní své povinnosti, k nápravě. Zve jej na další konzultace. V případě, že se dlouhodobě nepodrobuje výkonu trestu, zasílá mu tzv. poslední výzvu k nástupu trestu (viz příloha č. 8). Pokud klient do 14 dnů od převzetí poslední výzvy trest nezačne vykonávat, podává probační úředník soudu **návrh na přeměnu trestu** obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody (viz příloha č. 9). Součástí návrhu jsou informace o průběhu jednání probačního úředníka s odsouzeným, o výkonu trestu s uvedením počtu neodpracovaných hodin. K návrhu přikládá výzvy, které odsouzenému byly zaslány a hodnocení poskytovatele. Návrh na přeměnu trestu může soudu podat i instituce, u které odsouzený trest vykonává. V tom případě je potřeba, aby se navzájem s probačním úředníkem informovali a postup koordinovali.

Někteří poskytovatelé probační úředníky pravidelně písemně informují o stavu výkonu trestu u odsouzených, kteří

k nim byli přiděleni. S jinými je dohodnut individuální způsob sdělování informací. Probační úředníci sami vykonávají namátkové kontroly v terénu.

Probační úředník také kontroluje dodržování přiměřených omezení a povinností. Dozoruje, zda odsouzený platí náhradu škody a náklady řízení. Vyžaduje zprávy ke zjištění, zda se nedopouští další trestné činnosti či přestupků. Za tímto účelem si zve klienta na pravidelné konzultace. U mladistvých pachatelů může spolupracovat s orgánem sociálně právní ochrany dětí, se školou apod.

Probační úředník průběžně zasílá zprávy soudu o kontrolách prováděných v průběhu výkonu trestu. Po výkonu trestu na základě závěrečné zprávy poskytovatele informuje probační úředník soud o výkonu trestu. Součástí této zprávy by měla být i hodnotící zpráva poskytovatele výkonu trestu na odsouzeného. Dále je v ní uvedeno, zda odsouzený uhradil způsobenou škodu, náklady trestního řízení. Byly-li uloženy přeměřené povinnosti a omezení, pak probační úředník zhodnotí jejich dodržování. Součástí zprávy může být i stanovisko zájmového sdružení, které nad chováním a osobu odsouzeného převzalo záruku.

Probační úředník učiní záznam do spisu, jakým způsobem byla věc klienta soudem ukončena, připojí pravomocné rozhodnutí soudu v případě nevykonaného trestu a ukončí probační spis.

c) doplňková (sociální) činnost

V případě, že odsouzený není schopen trest vykonat nebo mu zákonná překážka brání ve výkonu, sepisuje s ním probační úředník návrh adresovaný soudu v sídle příslušného probačního

střediska na odklad výkonu trestu, přerušení či upuštění od výkonu trestu. Často zajišťuje, aby odsouzený k žádosti přikládal potřebné dokumenty, které soud pro své rozhodnutí vyžaduje, zejména lékařské zprávy.

Probační úředníci jsou často v rámci projednávání trestu nebo v průběhu výkonu trestu konfrontováni s osobními problémy odsouzených (nezaměstnanost, drogová závislost, nevyhovující bytové podmínky, zdravotní stav, další trestní stíhání). Jejich činnost se pak rozšiřuje a oni se v rámci svých místních znalostí a kontaktů snaží odsouzeným pomáhat. Zlepšení životní situace odsouzených totiž vede ke zlepšení jejich pracovní morálky, a tím v podstatě probační úředník plní svou úlohu při zajišťování výkonu trestu.

Probační úředníci v Mostě disponují brožurou vydanou v rámci projektu Komunitní plán sociálních služeb města Mostu nazvanou Katalog sociálních služeb v Mostě. V tomto katalogu jsou rozděleny státní úřady a nestátní organizace podle svého zaměření. Kniha slouží k vyhledání pomoci v různých krizových situacích (např. pomoc v hmotné nouzi, pomoc zdravotně postiženým, osobní asistence, péče o kojence, pomoc ve stáří, kritické duševní stavy, drogy a jiné závislosti, národnostní a etnické skupiny, nabídky pro volný čas apod.). U každé organizace je pak vypsána její charakteristika, nabízené služby, ostatní služby, adresa, úřední hodiny, kontaktní osoby či dostupnost v rámci městské hromadné dopravy.

S tím souvisí i další důležitá práce probačních úředníků. Pomáhají v rámci projektu Parole podmíněně propuštěným vězňům se zařazením do společnosti. Stáli u vzniku multidisciplinárních týmů, které v rámci jednotlivých okresů

vznikají ze zástupců orgánů činných v trestním řízení a dalších účastníků v řízeních proti mladistvým (soudci, státní zástupci, kurátoři, policejní radové atd.).

10. Obce a další poskytovatelé trestu

10.1. PMS a poskytovatelé

PMS vede seznamy organizací, které chtějí, aby k nim byli přidělováni odsouzení k výkonu trestu obecně prospěšných prací. Tento seznam postupuje i okresnímu soudu a je průběžně aktualizován (§ 72 Instrukce č. 505/2001-Org. MS). Výčet spolupracujících subjektů je v každém okrese rozličný a různě obsáhlý. Je však zřejmé, že se trend spolupráce zlepšuje a počet organizací se zvyšuje, což je pozitivní. Zpočátku panovaly obavy ze zaměstnávání kriminálních žvlů a z následného okradení organizace.

Mezi PMS a organizacemi, které nabízejí možnost vykonat trest obecně prospěšných prací, nejsou uzavírány žádné smlouvy. Náplň spolupráce a povinnosti organizace vyplývají z trestního zákona.

Jednotlivé subjekty sdělují probačním úředníkům své požadavky. Uvádějí, kolik odsouzených jsou schopni zaměstnat, jaká je náplň práce, požadavky na vzdělání či kvalifikaci odsouzených, pracovní dobu a zda je práce vhodná pro ženy. Probační úředník pak v rámci projednání podmínek vybere dle možností odsouzeného vhodný subjekt. Jak je uvedeno shora, výkon trestu může být předjednan. Odsouzený se dostaví do organizace, kde by mohl trest nastoupit, a na místě zjistí podmínky, za kterých by trest vykonával. Může se dotazovat pověřeného pracovníka organizace a hovořit s odsouzenými, kteří zde již svůj trest odpykávají.

PMS zaznamenává i jednorázový zájem poskytovatelů, a to

zejména za situace, kdy je k trestu obecně prospěšných prací odsouzen jejich zaměstnanec či spolupracovník nebo člen (např. hasič). Zájem nabízet místa k výkonu trestu obecně prospěšných prací poté ze strany organizace upadá.

Probační úředník zašle organizaci usnesení soudu o nařízení výkonu trestu společně s návrhem dohody o realizaci výkonu trestu a harmonogramem prací. Dohodu podepisuje odsouzený a pověřená osoba poskytovatele.

Harmonogram výkonu trestu obecně prospěšných prací se tvoří tak, že si odsouzený se zástupcem instituce písemně dohodne termíny výkonu trestu a stvrdí je svým podpisem. Do harmonogramu následně odpovědná osoba instituce uvede a podepíše skutečný počet odpracovaných hodin a vyjádří se ke kvalitě odvedené práce. Pouze větší organizace si mohou dovolit vyčlenit kmenového zaměstnance, který má na starosti osoby odsouzené k výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Organizaci je zároveň s dalšími podklady zasílán i formulář na proškolení odsouzeného ohledně bezpečnosti práce. S tím souvisí případné další povinnosti organizace, pokud odsouzený způsobí v rámci výkonu trestu škodu, nebo naopak utrpí majetkovou škodu či újmu na zdraví. Odsouzený není k organizaci ve vztahu pracovněprávním a organizace za něho neodvádí povinné platby sociálního a zdravotního pojištění. Přesto by měl být jako zaměstnanec poučen.²² Obava organizací z nesení odpovědnosti za škodu může vést k jejich váhání s širším využíváním trestu. Ve výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z roku 1998 je doporučeno přenesení odpovědnosti za škody způsobené odsouzenému při výkonu trestu

²² srovnej: Éthum 40/2004 -Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci

na stát.

Poskytovatel bezodkladně informuje probačního úředníka o nástupu odsouzeného a výkonu trestu. Informuje také o tom, že odsouzený nedodržel dohodnuté podmínky a nenastoupil výkon trestu nebo k výkonu přestal docházet. V tom případě další úkony provádí probační úředník. Poskytovatel vyčká výsledku jednání mezi odsouzeným a probačním úředníkem nebo podklady vrátí s tím, že další výkon pro porušení dohodnutých podmínek či špatnou pracovní morálku již neumožní.

10.2. Spolupráce PMS a poskytovatelů v Mostě

V rámci okresu Most je dohodnuta spolupráce se čtyřmi městskými úřady, devatenácti obecními úřady, osmi školami a dalšími dvaceti pěti organizacemi. Mezi nimi jsou sportovní kluby (TJ Baník Most-Souš, FK SIAD Most), církve (Československá husitská, Židovská obec Teplice), organizace zabezpečující péči o potřebné (Emauzské domy, Fond ohrožených dětí Most, K-Centrum Most, Středisko výchovné péče pro děti a mládež Most, Červený kříž), dětské organizace (Dům dětí a mládeže Most, Zálesák), Městská policie Most, Technické služby Most a další.

Středisko PMS v Mostě má s těmito subjekty nastavenou dobrou spolupráci. Pořádá každoroční setkávání poskytovatelů, kde si sdělují své zkušenosti a probírají požadavky a možnosti na rok následující. Objevují se již požadavky na specifickou kvalifikaci odsouzených (např. práce na počítači), kterým se probační a mediační služba snaží v rámci možností vyhovět. Problémem je vysoká nezaměstnanost a nízké dosažené vzdělání

odsouzených v okrese Most.

Výjimečně se objevují špatné zkušenosti subjektu poskytujícího výkon trestu obecně prospěšných prací v tom směru, že se odsouzený dopustí v této organizaci trestné činnosti (v Litvínově vykradli odsouzení kryt CO, který předtím uklízeli). Objevila se však i stížnost odsouzeného, že po něm pověřený pracovník organizace žádal peníze, aby mu napsal odpracované hodiny dle přání odsouzeného (neprokázalo se, avšak s organizací byla ukončena spolupráce).

Kontaktovala jsem jednoho z poskytovatelů, a to Městskou policii v Mostě. V současné době nabízí vedle Technických služeb města Mostu nejvíce volných míst k výkonu trestu. Zaměřuje se na práce ve prospěch města Mostu, tedy na majetku obce, např. úklid prostranství, údržba a opravy budov apod. Mezi organizace umožňující výkon trestu se zařadila v listopadu 2003. Od té doby u nich mělo být odpracováno odsouzenými zhruba 30.000 hodin obecně prospěšných prací. Fakticky však odpracováno bylo pouze asi 10.000 hodin. Pověřený pracovník odhaduje úspěšnost na 25-30%.

Hlavním problémem je dle jeho názoru nemotivovanost odsouzených. Dále jde o fakt, že tvrdé nastavení podmínek výkonu trestu, kdy není tolerováno nedostavování se k výkonu či špatně odvedená práce, vede odsouzené k tomu, že odcházejí k jinému poskytovateli. V podstatě spoléhají na to, že jim bude výkon trestu umožněn, ačkoli již u jednoho poskytovatele selhali.

Současný stav nepřináší dostatečný výchovný efekt pro odsouzené, kteří se při výkonu trestu anonymně skryjí např. mezi zaměstnance technických služeb. Proto se zabývají myšlenkou odlišit odsouzené od ostatních pracovníků např. barevným

pracovním oděvem.

Městská policie v Mostě netoleruje nevykonávání trestu poskytnutím dalších šancí. Okamžitě takového klienta vrací probačnímu úředníkovi, aby ten zvážil další postup. Oni sami se na okresní soud neobracejí. K mému dotazu sdělil, že od roku 2003 zaznamenal asi 5-10 odsouzených, kteří na 100% splnili dohodnuté podmínky a odvedli zadanou práci kvalitně a včas. Jednalo se výhradně o osoby, které byly zaměstnané a spáchaly povětšinou trestnou činnost na úseku silniční dopravy nebo šlo o neplacení výživného.

Prozatím nemají vyčleněného kmenového zaměstnance, kterému by byla agenda odsouzených k výkonu trestu obecně prospěšných prací svěřena, takový postup však do budoucna zvažují. Kontrolu výkonu trestu provádí městská policie sama. Je to jednak hlídkami, které jsou v terénu a v rámci služby kontrolují odsouzené a jednak využitím kamerového systému, který má městská policie k dispozici.

Zákon kontrolou výkonu trestu a chování pachatele pověřil PMS. I z tohoto příkladu však vyplývá, že na poskytovatele byla v konečném důsledku přenesena tato důležitá složka trestu obecně prospěšných prací. Zákon způsob provádění kontroly neupravuje. Je však zřejmé, že zaměstnanec poskytovatele, který odsouzenému práci zadává, průběžně kontroluje i kvalitu odvedené práce a dodržování dohodnuté pracovní doby. Všimá si i projevů odsouzeného. Svá zjištění má možnost zanést do celkového hodnocení. Není však na dozoru odsouzeného nijak zainteresován, neboť není úředníkem státního orgánu, který trest uložil či nařídil. Přitom kvalita dohledu má nesporný vliv na účinnost trestu. V tomto směru záleží zejména na dobré

koordinaci mezi probačním úředníkem a poskytovatelem a kvalitě informací, které si předávají o jednotlivých odsouzených.

11. Trest obecně prospěšných prací v připravované novele trestního zákona

JUDr. Pavel Šámal publikoval připravované znění nového trestního zákona. Změny se pochopitelně týkají i trestu obecně prospěšných prací. Beze změny zůstává odbornou veřejností kritizovaný široký okruh trestných činů, za jejichž spáchání lze trest obecně prospěšných prací uložit. Výměra trestu by měla být snížena na 50-300 hodin. Zůstává širší možnost vymezení subjektů, v jejichž prospěch mohou být práce vykonávány. Odsouzený bude moci vykonávat i odborné kvalifikované práce, které i nadále nesmí sloužit k výdělečným účelům. Pozměňovacím vkladem poslanecké sněmovny by trest neměl být ukládán pachatelům, kterým byl v posledních třech letech předchozí shodný trest přeměněn v trest odnětí svobody. Tak jako dosud bude možno pachatelům ukládat přiměřená omezení a povinnosti.

Zákon nově pamatuje na pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, kterým kromě těchto omezení a povinností bude možno uložit i některá z výchovných opatření upravených v zákoně č. 218/2003 Sb. Stále nebude třeba výslovného souhlasu pachatele před rozhodováním o uložení trestu. Z akceptovaných překážek bránících ve výkonu trestu a upravených dnes v ust. § 45a odst. 3 tr.zákona bude odstraněn pobyt odsouzeného v cizině.

Zákonodárce ponechává jako důvod pro přeměnu trestu jeho nevykonání a nevedení řádného života. Způsob výpočtu při přeměně trestu by se měl změnit. Nově se jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací počítá za jeden

den odnětí svobody. Přepočet je tedy přísnější. Poslanecká sněmovna do projednávané novely zavedla možnost ponechání trestu obecně prospěšných prací v platnosti, i když odsouzený zavdal příčinu k přeměně trestu s tím, že je nad ním stanoven dohled, jsou mu nově uložena přiměřená omezení nebo povinnosti či výchovná opatření, pokud je ve věku blízkém mladistvých. Zůstává úprava zahlazení odsouzení bezprostředně po výkonu trestu.

12. Závěr

Institut pro kriminologii a sociální prevenci zpracoval několik výzkumných prací ohledně nepodmíněného trestu odnětí svobody a alternativních řešení v trestních věcech. Poslední taková studie byla na žádost I. náměstka ministra spravedlnosti zpracovávána v roce 2004. Jsou v ní zahrnuty i závěry ohledně trestu obecně prospěšných prací a problémy, které nastaly a nastávají v souvislosti s ukládáním a výkonem tohoto trestu.²³

Trest obecně prospěšných prací byl do českého trestního práva zařazen naráz bez předchozího praktického ověřování. Nebyly dobře nastaveny personální a materiální podmínky. Vycházelo se zejména ze zahraničních úprav a zkušeností.

Po podmíněném trestu odnětí svobody je nejpoužívanějším alternativním trestem. Jeho další existence je více než vhodná. Často se diskutuje o výměře trestu obecně prospěšných prací, kdy horní hranice trestu upravená v České republice patří ve srovnání s dalšími mezinárodními úpravami k nejvyšším. Dle připravované novely by mělo dojít ke snížení horní hranice na 300 hodin. Dále se volá po snížení počtu trestných činů, u nichž lze trest obecně prospěšných prací uložit. Toho lze dosáhnout snížením horní hranice trestní sazby trestných činů, za něž lze trest obecně prospěšných prací uložit. Není nadále vhodné, aby byl trest obecně prospěšných prací ukládán osobám, kterým v předchozí době tento druh trestu byl již uložen, a nebyl řádně vykonán.

Probační a mediační služba by uvítala snížení počtu věcí, kde dochází k překročení maximální výměry trestu a zejména pak navrhuje povinné předjednání uložení trestu s pachatelem, popř.

²³ srovnej: Vybrané problémy sankční politiky – IKSP 2005

jeho souhlas s uložením trestu obecně prospěšných prací. S tímto požadavkem se část odborné veřejnosti ztotožňuje. Tento postup napomůže vyhovění požadavku na hlubší individuální přístup při výběru vhodných pachatelů na uložení trestu obecně prospěšných prací a vhodného druhu a místa práce. Vyžaduje to navýšení počtu probačních úředníků a asistentů.

Soudcům se jeví vhodné, aby součástí spisu byl protokol o jednání mezi probačním úředníkem a pachatelem o jeho postoji k případně ukládanému trestu obecně prospěšných prací. Lepší spolupráce mezi soudy a Probační a mediační službou zvýší účinnost trestu. Je potřebné, aby výkon trestu následoval co nejrychleji po uložení trestu. Následně pak soudy musí rychleji rozhodovat o návrzích probačních úředníků na přeměnu trestu v případě jeho řádného nevykonání. V připravované novele se počítá s tím, že soud, který trest uložil, bude místně příslušným i pro vykonávací část trestního řízení. Spis nebude postupován jinému soudu.

Jedná se o trest, na jehož uložení a výkonu spolupracuje větší množství subjektů. Jen jejich úzká spolupráce a vzájemná informovanost může vést k efektivnímu postupu při ukládání a výkonu trestu.

Nesplnila se původní přehnaná očekávání kladená na alternativní trest obecně prospěšných prací. Přesto se tento druh trestu úspěšně zařadil do systému. Praxe a novelizace trestních norem postupně odbourávají problémy, které se po zavedení trestu objevily.

Praxe přináší mnoho námětů na změny, které by mohly doplnit platnou zákonnou úpravu alternativních trestů a postupů. Úprava způsobu výpočtu peněžitého trestu by zasluhovala

výraznou změnu. Tento druh trestu není praxí příliš využíván. Do budoucna se zvažuje zavedení systému denních pokut. Bylo by vhodné více předjednat možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání či podmíněného upuštění od potrestání s dohledem mezi pachatelem a probačním úředníkem. Nedocené praxí zůstávají možnosti narovnání a dohledu. Soudy neukládají přiměřená omezení a povinnosti s ohledem na zavedený systém kontrol jejich dodržování. Poškozený s jeho právy by měl hrát v trestním řízení významnější roli.

Lze pouze souhlasit s tím, že pro určitou skupinu odsouzených a určitou skupinu trestných činů je alternativní postup soudu v otázce trestání vhodným řešením. Alternativní tresty jsou vhodným prostředkem vyplňujícím mezeru v dosavadním systému trestů. Je tím soudům dán prostor k individualizaci trestu.

Příloha č. 1a,

Sp. zn.: T /
PM

USNESENÍ

Okresní soud v Mostě rozhodl dne v trestní věci odsouzeného
nar. , v , zam: , bytem: Most,, **t a k t o** :

Podle §§ 335 a 336 odst.1,2 Tr.ř. **b u d e** odsouzený v rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací, který mu byl uložen rozhodnutím Okresního soudu v Mostě, ze dne , č.j. , pro trestný čin podle § Tr. zák., ve výměře hodin, rozhodnutí nabylo právní moci dne , **vykonávat pomocné práce pro:**

Kontaktní osoba :

tel. číslo:

O d ů v o d n ě n í :

Odsouzenému shora byl uložen trest obecně prospěšných prací rozhodnutím okresního soudu v Mostě. Proto soud rozhodl, jak ve výroku výše uvedeno, podle §§ 335 a 336 odst. 1,2 Tr. ř. o druhu a místě výkonu tohoto trestu.

Soudu nejsou známy žádné skutečnosti, pro které by odsouzený nemohl po zdravotní stránce výkon trestu odpracovat.

Odsouzený je povinen **dostavit se do 14ti dnů** od doručení tohoto rozhodnutí k uvedené organizaci (je vhodné předem telefonicky kontaktovat pověřeného pracovníka shora a dohodnout si termín schůzky), k projednání podmínek výkonu trestu. Již nedostavení se k poskytovateli příležitosti k výkonu trestu obecně prospěšných prací podle § 336 odst. 2 Tr. ř. lze považovat za nevyhovění výzvě dané podle tohoto zákona, za něž může okresní soud odsouzeného potrestat **pořádkovou pokutou (§ 66 odst. 1) do 50.000,- Kč.**

Podle § 45a odst. 3 Tr. zák. je odsouzený povinen trest obecně prospěšných prací vykonat **osobně a bezplatně ve svém volném čase**, nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu.

Podle § 45a odst. 4 Tr. zák. soud přemění trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, jestliže odsouzený v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nepovede řádný život, nebo zaviněně nevykoná ve stanovené době uložený trest a to tím způsobem, že každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den trestu odnětí svobody.

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení **n e n í** stížnost přípustná.

V Mostě dne

Jméno + příjmení
vyšší soudní úřednice

U S N E S E N Í

Okresní soud v Mostě rozhodl dne _____ v trestní věci odsouzeného _____, nar. _____, v _____, zam: _____, bytem: Most, , **f a k t o** :

Podle §§ 335 a 336 odst.1,2 Tr.ř. **b u d e** odsouzený v rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací, který mu byl uložen rozhodnutím Okresního- Obvodního soudu v _____, ze dne _____, č.j. _____, pro trestný čin podle § _____ Tr. zák., ve výměře _____ hodin, rozhodnutí nabylo právní moci dne _____ ; **vykonávat pomocné práce pro:**

Kontaktní osoba :

tel. číslo:

O d ů v o d n ě n í :

Odsouzenému shora byl uložen trest obecně prospěšných prací rozhodnutím Okresního – Obvodního soudu v _____. Vzhledem k tomu, že o vině a trestu rozhodl Okresní - Obvodní soud v _____, jeví se jako místně příslušný pro rozhodnutí o výkonu tohoto trestu Okresní soud v Mostě, neboť trest obecně prospěšných prací odsouzený ze zákona vykonává v obvodu okresního soudu, kde bydlí. proto soud rozhodl jak ve výroku výše uvedeno, podle §§ 335 a 336 odst.1,2 tr.ř. o druhu a místě výkonu trestu. Soudu nejsou známy žádné skutečnosti, pro které by odsouzený nemohl po zdravotní stránce výkon trestu odpracovat. Odsouzený je povinen dostavit se do 14 dnů od doručení tohoto rozhodnutí k uvedené organizaci (je vhodné předem telefonicky kontaktovat pověřeného pracovníka shora a dohodnout si termín schůzky), k projednání podmínek výkonu trestu. Již nedostavení se k poskytovateli příležitosti k výkonu trestu obecně prospěšných prací podle § 336 odst. 2 Tr. ř. lze považovat za nevyhovění výzvě dané podle tohoto zákona, za něž může okresní soud odsouzeného potrestat **pořádkovou pokutou (§ 66 odst. 1) do 50.000,- Kč.**

Podle § 45a odst. 3 Tr. zák. je odsouzený povinen trest obecně prospěšných prací vykonat **osobně a bezplatně ve svém volném čase**, nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu.

Podle § 45a odst. 4 Tr. zák. soud přemění trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, jestliže odsouzený v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nepovede řádný život, nebo zaviněně nevykoná ve stanovené době uložený trest a to tím způsobem, že každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den trestu odnětí svobody.

P o u č e n í : Proti tomuto usnesení **n e n í** stížnost přípustná.

V Mostě dne

Jméno + příjmení
vyšší soudní úřednice

U s n e s e n í

Samosoudce Okresního soudu v Mostě rozhodl v trestní věci odsouzeného, nar. ..., bytem Most,, v řízení o přeměně části trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, t a k t o :

I. Podle § 340b odst. 1 tr.ř. za použití § 45a odst. 4 tr.zák. se část trestu obecně prospěšných prací v rozsahu ... hodin, který byl odsouzenému ... uložen v trvání ... hodin, p ř e m ě ň u j e v nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání ... dnů, neboť odsouzený v době od odsouzení do skončení výkonu trestu nevedl řádný život.

II. Pro výkon trestu se odsouzený .. zařazuje podle § 39a odst. 2 písm. ..) tr.zák. do věznice s

O d ů v o d ň ě n í

Trestním příkazem Okresního soudu v ... ve věci sp.zn. byl ... odsouzen pro majetkovou trestnou činnost k trestu obecně prospěšných prací. Jeho bydliště spadá do příslušnosti Okresního soudu v Mostě. Ten také vydal dne usnesení, kterým výkon trestu nařídil.

Z opisu rejstříku trestů bylo zjištěno, že odsouzený byl po uložení trestu znovu odsouzen, a to Okresním soudem v ... ve věci sp.zn. ... Spis byl vyžádán, a bylo zjištěno, že trestná činnost je úmyslná a spadá do doby po právní moci shora uvedeného rozhodnutí. Dle aktuální zprávy Probační a mediační služby v Mostě vykonal odsouzený z uloženého trestu ... hodin.

Bylo nařízeno veřejné zasedání. Odsouzený se bez omluvy nedostavil. Byl upozorněn, že veřejné zasedání může proběhnout v jeho nepřítomnosti.

Podle § 45a odst. 3 tr.zák. je odsouzený povinen obecně prospěšné práce vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Podle § 45a odst. 4 tr.zák. jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu. Každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody Podle § 340b odst. 1 tr.ř. o přeměně trestu obecně prospěšných prací nebo o přeměně jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání.

V daném případě je zřejmé, že odsouzený po odsouzení nevedl řádný život a spáchal jinou úmyslnou trestnou činnost, za kterou byl pravomocně odsouzen. Proto bylo zjištěno, kolik z uloženého trestu obecně prospěšných prací vykonal. Zbývá nevykonaná část byla přeměněna v trest odnětí svobody. Odsouzený byl dle § 39a odst. 2 tr.zák. zařazen do příslušného typu věznice.

Poučení : Proti tomuto usnesení lze podat stížnost ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem do tří dnů ode dne oznámení. Stížnost má odkladný účinek.

V Mostě dne

jméno + příjmení
samosoudce

U s n e s e n í

Samosoudce Okresního soudu v Mostě rozhodl v trestní věci odsouzeného ..., nar. ..., bytem Most,....., v řízení o přeměně části trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, t a k t o :

I. Podle § 340b odst. 1 tr.ř. za použití § 45a odst. 4 tr.zák. se část trestu obecně prospěšných prací v rozsahu ... hodin, který byl odsouzenému ... uložen v trvání ... hodin, p ř e m ě ň u j e v nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání ... dnů, neboť odsouzený ve stanovené době trest zaviněně nevykonal v plném rozsahu.

II. Pro výkon trestu se odsouzený zařazuje podle § 39a odst. 2 písm. ..) tr.zák. do v ě z n i c e s

O d ů v o d ň ě n í

Trestním příkazem Okresního soudu v ... ve věci sp.zn. ... byl odsouzen pro majetkovou trestnou činnost k trestu obecně prospěšných prací. Jeho bydliště spadá do příslušnosti Okresního soudu v Mostě. Ten také vydal dne usnesení, kterým výkon trestu nařídil.

Probační a mediační služba v Mostě podala dne návrh na přeměnu zbytku trestu obecně prospěšných prací ve výměře ... hodin, který Karel Zelenka nevykonal.

K návrhu probační úřednice bylo nařízeno veřejné zasedání. Odsouzený se bez omluvy nedostavil. Byl upozorněn, že veřejné zasedání může proběhnout v jeho nepřítomnosti. Telefonicky bylo zjištěno, že není ve výkonu trestu ani v nemocnici. Dle opisu rejstříku trest nebyl po předmětném odsouzení znovu odsouzen. Ve výkonu trestu nebyl.

Podle § 45a odst. 3 tr.zák. je odsouzený povinen obecně prospěšné práce vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Podle § 45a odst. 4 tr.zák. jestliže pachatel v době od odsouzení zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu. Každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody Podle § 340b odst. 1 tr.ř. o přeměně trestu obecně prospěšných prací nebo o přeměně jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání.

V daném případě je zřejmé, že odsouzený do jednoho roku od nařízení výkonu trestu, tj. do ... obecně prospěšné práce nevykonal. Dle soudu měl dostatek času trest vykonat, a to zvláště za situace, kdy nesdělil žádné překážky. Soud nezjistil žádné omezení, které by odsouzenému objektivně v letech .../... bránilo trest řádně vykonat. Za tohoto stavu rozhodl soud o tom, že nevykonaná část trestu bude přeměněna v trest odnětí svobody. Odsouzený z trestu vykonal ... hodin. Nevykonáno tak zbývá ... hodin, což je se zápočtem započatých hodin ... dnů odnětí svobody. Pro výkon tohoto trestu byl odsouzený v souladu se zněním § 39a odst. 2 tr.zák. zařazen do příslušného typu věznice

Poučení : Proti tomuto usnesení lze podat stížnost ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem do tří dnů ode dne oznámení. Stížnost má odkladný účinek.

V Mostě dne

jméno + příjmení
samosoudce

U s n e s e n í

Okresní soud v Mostě rozhodl dne ... v trestní věci odsouzeného ..., nar. ..., bytem Litvínov, ..., t a k t o :

I. Podle § 339 odst. 1 tr.ř. **se p ř e r u š u j e** u odsouzeného ... výkon trestu obecně prospěšných prací ve výměře .. hodin uložený mu trestním příkazem Okresního soudu v .. ze dne ... č.j.

II. Přerušení se povoluje na tři měsíce od právní moci tohoto rozhodnutí.

O d ů v o d n ě n í

Samosoudce Okresního soudu v ... vydal dne ... shora citovaný trestní příkaz. Tímto byl odsouzen pro trestný čin .. dle § .. tr.zák. k trestu obecně prospěšných prací ve výměře ... hodin. Trestní příkaz nabyt právní moci dne

Odsouzený požádal o nařízení výkonu trestu v okrese Most, kde se zdržuje.

Dne ... byly s odsouzeným projednány podmínky výkonu trestu a dne ... bylo vydáno zdejší soudem rozhodnutí o místě a druhu výkonu trestu. Usnesení nabylo právní moci téhož dne.

Dne ... požádal odsouzený o přerušení trestu ze zdravotních důvodů, když byl dne .. hospitalizován v nemocnici. Z nemocnice byl propuštěn dne ... a čeká jej nová hospitalizace. Ke své žádosti připojil propouštěcí zprávu z oddělení TBC a respiračních nemocí Nemocnice Most. Z té vyplývá, že byl dne ... hospitalizován. Byl i něho diagnostikován maligní tumor levého horního plicního laloku. Podstoupil I. cyklus chemoterapie. Na další chemoterapii je objednan na ...

Podle § 339 odst. 1 tr.ř. předseda senátu na potřebnou dobu odloží nebo přeruší výkon trestu obecně propuštěných prací, jestliže z lékařských zpráv předložených odsouzeným nebo vyžádaných s jeho souhlasem vyplývá, že v důsledku přechodného zhoršení zdravotního stavu není odsouzený schopen trest vykonat.

U obžalovaného byly splněny podmínky pro přerušení výkonu trestu. Jedná se prozatím o přechodné zhoršení zdravotního stavu. Proto soud žádosti odsouzeného vyhověl a na dobu tří měsíců výkon trestu přerušil. Poté bude zdravotní stav znovu přezkoumán a nezlepší-li se stav obžalovaného, soud od výkonu zbylé části trestu obecně prospěšných prací upustí.

P o u ě n í : Proti tomuto usnesení je možno podat stížnost ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem prostřednictvím soudu zdejšího, a to do tří dnů ode dne jeho oznámení. Stížnost má odkladný účinek.

V Mostě dne

Jméno + příjmení
samosoudce

U s n e s e n í

Samosoudce Okresního soudu v Mostě rozhodl dne ... v trestní věci odsouzeného ..., nar. ..., bytem Most, ..., t a k t o :

Podle § 340a odst. 1 tr.ř. **se u p o u š t í** od výkonu trestu obecně prospěšných prací, který byl odsouzenému ... uložen ve výměře ... hodin trestním příkazem Okresního soudu v ... ze dne ... č.j.

O d ů v o d n ě n í

Okresní soud v Mostě rozhodnutím shora uložil ... trest obecně prospěšných prací za majetkovou trestnou činnost. Výkon trestu byl nařízen usnesením ze dne

Probační a mediační služba podala soudu podnět k přezkoumání možnosti upuštění od výkonu trestu s ohledem na zdravotní stav odsouzeného. Zaslala soudu listiny předložené matkou odsouzeného. Z nich vyplývá, že odsouzený byl dne ... hospitalizován v nemocnici. Z odborné zprávy vyplývá, že došlo k ochrnutí dolních končetin. Je hospitalizovaný v odborné léčebně.

Podle § 340a odst. 1 tr.ř. předseda senátu upustí od výkonu trestu obecně prospěšných prací nebo jeho zbytku, jestliže je odsouzený v důsledku změny svého zdravotního stavu dlouhodobě neschopen tento trest vykonat.

Samosoudce přezkoumal z úřední povinnosti účelnost vymáhání výkonu trestu a shledal, že na straně odsouzeného došlo k takové změně zdravotního stavu, která mu znemožňuje trest vykonat. Zhoršení zdravotního stavu není přechodné. Proto bylo rozhodnuto o upuštění od výkonu trestu.

Poučení : Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem prostřednictvím soudu zdejšího. Stížnost má odkladný účinek.

V Mostě dne

jméno + příjmení
samosoudce

středisko

č.j. soudu v

č.j. ...PM

Projednáání podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací - podklad pro vydání usnesení o nařízení trestu

Jméno a příjmení klienta:

Datum narození:

Bydliště:

Povolání:

Pracovní dovednosti a zkušenosti:

Zdravotní stav, omezení (dlouhodobé léčby, operace,
alergie):

Překážky pro výkon trestu OPP (základní vojenská služba, mateřská dovolená):
.....

Soudem uložené přiměřené povinnosti či omezení:
.....

Projednané místo výkonu trestu OPP: (např. Obecní úřad v)
kontaktní osoba:
tel:

Druh prací:

Výměra trestu OPP: počet hodin

Časové možnosti: (např. pondělí – pátek od – do, víkendy od – do)
.....

Klient se zavázal odpracovat uložený trest v dohodnuté lhůtě
.....od převzetí usnesení o nařízení trestu.

Podpisem stvrzuji, že jsem byl(a) poučen(a) o zákonných podmínkách výkonu trestu obecně prospěšných prací (§§45, 45a TrZ a §§335-340b TrŘ). Jsem si vědom(a), že tento trest musím vykonat: osobně, bezplatně, ve svém volném čase, dle dohodnutého časového harmonogramu sjednaného s institucí. Pokud v době odsouzení do skončení výkonu trestu nepovedu řádný život, nebo zaviněně nevykonám ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest OPP nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, přitom každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se počítají za jeden den odnětí svobody. Pokud se vyskytnou překážky v práci, budu okamžitě informovat probačního úředníka (asistenta) a odpovědného zástupce příslušné instituce.

Záznam z projednání podmínek se vyhotovuje čtyřikrát; po jednom vyhotovení obdrží klient, soud, instituce, ve které bude trest vykonáván a jedno se založí do probačního spisu.

Vdne.....

podpis klienta:.....

Podpis probačního úředníka(asistenta):.....

Poučení o výkonu trestu obecně prospěšných prací (dále jen OPP)

§45 trestního zákona:

1) Soud může uložit trest OPP, odsuzuje-li pachatele za trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba.

2) Za podmínek uvedených v odstavci 1 lze trest OPP uložit, i když ve zvláštní části tohoto zákona není stanoven. Může být uložen jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu. Nelze však uložit trest OPP vedle trestu odnětí svobody.

3) Trest OPP záleží v povinnosti ods. provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Práce nesmí sloužit výdělečným účelům.

§45a trestního zákona:

1) Trest OPP může soud uložit ve výměře od 50 do 400 hodin. Soud může uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 26 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život, zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

2) Při ukládání trestu OPP přihlídně soud ke stanovisku pachatele, k možnosti uložení tohoto trestu a k jeho zdravotní způsobilosti. Trest OPP neuloží, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.

3) OPP je odsouzený povinen vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený:

a) nemohl práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky

b) zdržoval se v cizině

c) byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody.

4) Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest, přeměnil soud trest OPP nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu, přitom i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se počítají za jeden den odnětí svobody.

5) Na pachatele, kterému byl uložen trest OPP se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

§335 trestního řádu:

Trest OPP odsouzený vykonává v obvodu okresního soudu, ve kterém bydlí. Se souhlasem odsouzeného může být trest vykonáván i mimo tento obvod.

§336 trestního řádu:

1) Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest OPP, stane vykonatelným, předseda senátu jeho opis zašle okresnímu soudu, v jehož obvodu má odsouzený trest vykonávat.

2) O druhu a místě výkonu OPP rozhodne okresní soud uvedený v odstavci 1. Přitom vychází z potřeby výkonu prací ve svém obvodu a přihlíží k tomu, aby odsouzený trest vykonával co nejbližší místu, kde bydlí. Odsouzeného zároveň poučí o povinnosti dostavit se do 14 dnů od oznámení rozhodnutí na obecní úřad nebo instituci, u nichž má OPP vykonávat, k projednání podmínek výkonu trestu.

3) O nařízení výkonu trestu OPP soud vyrozumí probačního úředníka, který provádí kontrolu nad výkonem tohoto trestu; probační úředník při výkonu kontroly postupuje v součinnosti s příslušným obecním úřadem nebo institucí, u nichž jsou OPP vykonávány.

§337 trestního řádu:

Nesplní-li ods. povinnost stanovenou v §336 odst.2) nebo bez závažného důvodu neprovádí určené práce, obecní úřad nebo instituce, u nichž mají být OPP vykonávány, to sdělí soudu. Zároveň mu sdělí, vykonal-li ods. trest OPP.

§339 trestního řádu:

1) Předseda senátu na potřebnou dobu odloží nebo přeruší výkon trestu OPP, jestliže z lékařských zpráv předložených odsouzeným nebo vyžádaných s jeho souhlasem vyplývá, že v důsledku přechodného zhoršení zdravotního stavu není odsouzený schopen trest vykonat.

2) Výkon trestu OPP na těhotné ženě a matce novorozence předseda senátu odloží nebo přeruší na dobu jednoho roku po porodu.

3) Z jiných důležitých důvodů může předseda senátu výkon trestu OPP odložit na dobu nejvýše tří měsíců ode dne, kdy rozhodnutí, kterým byl trest uložen, nabylo právní moci.

5) Doba, po kterou byl výkon trestu OPP odložen nebo přerušen se nezapočítává do lhůty jednoho roku, v níž má být trest OPP nejpozději vykonán.

§340 trestního řádu:

1) Předseda senátu odloží nebo přeruší výkon trestu OPP, je-li ods. povolán k výkonu vojenské služby nebo civilní služby.

§340a trestního řádu:

1) Předseda senátu upustí od výkonu trestu OPP nebo jeho zbytku, jestliže je ods. v důsledku změny svého zdravotního stavu dlouhodobě neschopen trest vykonat.

§340b trestního řádu:

1) O přeměně trestu OPP nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh obecního úřadu nebo instituce, u nichž mají být OPP vykonávány, probačního úředníka nebo i bez návrhu.

středisko

Dohoda o realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací (OPP)

Na základě usnesení soudu v č.j.o nařízení výkonu trestu OPP

ze dnepočet hodin..... místo výkonu.....

se odsouzený/á:

narozen/a:

bytem:

a městský, obecní úřad, nezisková organizace (poskytovatel místa výkonu trestu OPP)

dohodli na výkonu trestu OPP takto:

1. Odsouzený(á) zahájí výkon trestu OPP dne.....a práce budou dokončeny nejpozději do dohodnutého termínu, tedy dne(doba trvání nesmí překročit lhůtu jednoho roku od nařízení výkonu trestu OPP).
2. Poskytovatel místa výkonu trestu OPP poučil odsouzeného o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a požární ochraně v rozsahu daném příslušnými právními předpisy pro dohodnutý druh práce a učinil o tom písemný záznam, podepsaný odsouzeným, který je přílohou této dohody. V případě potřeby poskytovatel místa výkonu trestu OPP předá proti podpisu odsouzenému kromě náradí a pracovních pomůcek také ochranné pracovní pomůcky. Odsouzený se zavazuje je řádně používat a v případě jejich ztráty nebo svévolného poškození je povinen je nahradit, jinak mu nebude umožněno pokračovat ve výkonu trestu OPP.
3. Harmonogram výkonu trestu OPP je zpracován na základě potřeb poskytovatele místa výkonu a dle časových možností odsouzeného. Odsouzený/á se na jeho vypracování podílí a dohodnuté termíny jsou pro něj/ni závazné. **Odsouzený/á bere na vědomí, že pokud se bez omluvy opakovaně nedostaví ve sjednaném termínu, může být tato dohoda ze strany poskytovatele místa výkonu zrušena ještě před jejím ukončením.**
4. Odsouzený/á bere na vědomí poučení, že je povinen/povinna provádět určené práce osobně, bezplatně, a že poskytovatel místa výkonu OPP bude hlásit Probační a mediační službě - středisku.....nejméně 1x za 2 měsíce počet odpracovaných hodin, datum ukončení výkonu trestu či veškerá neplnění dohodnutých podmínek výkonu trestu OPP, zejména jestliže určené práce nejsou bez závažného důvodu prováděny vůbec, nebo nejsou prováděny ve stanovené době nebo kvalitě.

Po ukončení výkonu trestu OPP bude kopie této dohody zaslána místně příslušnému středisku PMS ČR.

vdne

podpis odpovědného zástupce+ razítko organizace
odsouzené(ho)

podpis

Hodnocení výkonu trestu OPP:

Výkon trestu obecně prospěšných prací byl ukončen dne

Celkem bylo na určené práci odpracováno hodin

Tím **byl** – **nebyl** splněn výkon trestu obecně prospěšných prací

Celkové zhodnocení trestu OPP

.....

...

Oznámeno Probační a mediační službě středisko -dne.....

podpis odpovědného zástupce + razítko
organizace

středisko

Adresa klienta

Č.j. soudu.....

Č.j. ...PM.....

Vdne.....

Poslední výzva k nástupu výkonu trestu obecně prospěšných prací

Vážený pane/vážená paní,

rozsudkem/trestním příkazemsoudu vze dne,
Č.j., který nabyl právní moci dneVám byl uložen trest obecně
prospěšných prací ve výměřehodin.

Tento trest Vám byl usnesením soudu ze dneč.j.....nařízen
vykonat v

Obecní úřad/nezisková organizace nám sdělila, že trest řádně nevykonáváte, neplníte
uzavřený harmonogram prací a máte odpracováno pouze hodin.

**Důrazně Vás tímto naposledy vyzývám, abyste se ihned dostavil na určené místo
výkonu trestu a začal trest obecně prospěšných prací řádně vykonávat dle
sjednaného harmonogramu. Tato skutečnost bude do 14 dnů ověřena. V případě, že
nadále nebudete trest řádně vykonávat, podáme soudu návrh na přeměnu zbytku
trestu OPP na trest nepodmíněný. Ve Vašem případě se jedná odnů odnětí
svobody.**

Máte-li závažné důvody, pro které nemůžete trest obecně prospěšných prací vykonávat,
kontaktujte mne ihned na tel:.....

S pozdravem

.....
razítko a podpis probačního
pracovníka

Na vědomí: soud, příslušná instituce

středisko

Okresnímu soudu v

Č.j.....

Č.j.PM

V..... dne

Věc: návrh Probační a mediační služby ČR, střediska, na přeměnu trestu obecně prospěšných prací (zbytku trestu) ve výměře hodin uloženého odsouzenémurozsudkem Okresního soudu vze dnesp. zn.....na trest odnětí svobody

Odsouzenému, nar., bytem, byl rozsudkem Okresního soudu vze dnesp. zn. za trestný čin podle § tr. zákona uložen trest obecně prospěšných prací ve výměřehodin. Citovaný rozsudek nabyl právní moci

Usnesením Okresního soudu vze dnesp. zn.....bylo podle § 336 odst. 2 tr. řádu rozhodnuto, že odsouzený bude trest obecně prospěšných prací vykonávat při Obecním úřadu vna úklidu a údržbě veřejných prostranství.

Odsouzený s faktickým výkonem uloženého trestu nikdy nezapočal (odpracoval pouze...., naposledy pracoval dne

Odsouzený.....byl pozván k projednání vzniklé situace do střediska Probační a mediační služby v dne (ve dnech).....K jednání se však nedostavil. Na písemné výzvy k nástupu výkonu trestu obecně prospěšných prací ze dnezaslané Probační a mediační službou, středisko, odsouzený nereagoval ani přes upozornění, že mu může být trest obecně prospěšných prací přeměněn na trest nepodmíněný, pokud se k výkonu trestu ve lhůtě 14 dnů nedostaví.

Z uvedeného je tedy zřejmé, že odsouzený se výkonu uloženého trestu obecně prospěšných prací bez vážných důvodů vyhýbá, když na výzvy k výkonu uloženého trestu nereagoval. Poukazujeme na ustanovení § 45a odst. 4 tr. zákona, podle něhož soud přemění trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, jestliže odsouzený zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest.

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem

n a v r h u j e m e ,

aby Okresní soud vrozhodl, že se podle § 45a odst. 4 tr. zákona za použití § 340b odst. 1 tr. řádu přeměňuje odsouzenémunevykonaný trest obecně prospěšných prací z rozsudku Okresního soudu v.....ze dnesp. zn.....na trest odnětí svobody.

Informujte, prosím, naše středisko o dalším řízení v této věci, děkujeme.

Na vědomí: místně příslušné státní zastupitelství

Jméno a příjmení
úředník PMS ČR
středisko+razítko

Seznam použité literatury :

- Adamcová Z.** – Psychosociální vedení klientů Probační a mediační služby v kontextu výkonu trestu obecně prospěšných prací- MU Brno 2003
- Barbořík M.** – Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení – Trestní právo č. 5/2006
- Diblíková S., Přesličková H.** - Současné pojetí restorativní justice - Trestněprávní revue č.12/2006
- Draštík A., Hasch K., Kabátová I.** – K výkonu trestu obecně prospěšných prací – Trestní právo č. 4/99
- Draštík A., Hasch K.** – Ještě k výkonu trestu obecně prospěšných prací – Trestní právo č.5/99
- Fico R.** – Trest probácie a verejnoprospešnej práce jako alternativy trestu odňatia slobody (Anglicko a Wales) – Justičná revue 8-9/1991
- Hanák V.** - Sazba trestu obecně prospěšných prací a jeho přeměna v trest odnětí svobody – Právní praxe č. 4/1998
- Chromý J.** - K efektivitě výkonu trestu obecně prospěšných prací – Časopis pro právní vědu a praxi č. 3/2006
- Kalvodová V.** - Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí – Spisy Právnické fakulty Masarykova univerzita sv. 260 – Brno 2002
- Karabec Z., Rozum J.** – K problematice souhlasu pachatele s uložením trestu obecně prospěšných prací – Právní praxe č. 4/1998
- Karabec Z. a spol.** - Restorativní justice – sborník – IKSP 2003
- Klíma P. a spol.** - Doporučení k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci osobám, odsouzeným k výkonu trestu obecně prospěšných prací - Éthum 40/2004
- Kotulan P.** – K pojmu obecně prospěšnosti při ukládání trestu obecně prospěšných prací – Právní praxe č. 4/1998
- Kroftová A.** - Probační a mediační služba významný aktér při naplňování alternativního trestání – Parlamentní zpravodaj č. 10/2004
- Mach V.** – Stručně k problematice ukládání a výkonu trestu obecně prospěšných prací – Trestní právo č. 10/97
- Malinová K.** – Náhrada škody způsobené při výkonu trestu obecně prospěšných prací – Právní praxe č. 4/1998
- Marešová A., Válková J.** – K problematice alternativních trestů – IKSP 1994
- Novotný O., Zapletal J., a kol.** - učebnice Kriminologie – **Karabec Z.** - kapitola alternativních trestů – ASPI 2004
- Novotný O.** - Kapitola druhy trestů – učebnice Trestní právo hmotné I. Obecná část – ASPI 2007
- Novotný O.** - Za reformu systému trestů - Sborník prací z trestního práva k 70. narozeninám prof.Dr. Solnaře - UK 1969
- Ouředníčková L., Van Kalmthout A.** – Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí – Právní rozhledy č. 12/1997
- Ouředníčková L.** - Alternativy a restorativní justice v legislativě a justiční praxi ČR - Parlamentní zpravodaj č. 10/2004
- Rozum J., Osmančík O. a další** – K problematice alternativních trestů a opatření – IKSP 1996

Rozum J., Kotulan P., Háková L. – Vybrané problémy sankční politiky - IKSP 2005
Sotolář A., Sovák Z., Šámal P., Rizman S., Fenyk J. - K reformě trestního procesu a nové koncepci mediační a probační služby ČR - Právní praxe č. 7-8/1997
Sotolář A., Púry F., Šámal P. - Alternativní řešení trestních věcí v praxi - Beck 2000/XV
Suchý O., Válková H. - Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání – Právní rozhledy č. 4/1996
Šámal P. - K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku - Trestněprávní revue č. 5/2005
Šámal P. - Osnova trestního zákoníku 2004-2006 – BECK
Válková H., Sotolář A. – Restorativní justice – trestní politika pro 21. století? - Trestní právo č. 1/2000
Válková H. - Od vězení k alternativním trestům – Ve službách práva - BECK 2003
Vanduchová M. – K novému trestu obecně prospěšných prací – Právní praxe 7/1996
Vanduchová M. - O systému trestů – AUC Juridica 4/2006
Vůjtěch J. – Problematika součinnosti a spolupráce orgánů při uplatňování institutu obecně prospěšných prací- Právní praxe č. 4/1998
Vůjtěch J. a spol. - Výzkum institutu obecně prospěšných prací – IKSP 1998
Zeulová J., Kabátová I.– Několik poznámek k alternativnímu trestu obecně prospěšných prací – Trestní právo č. 6/97

Alternativní opatření k trestu odnětí svobody – materiál z konference ředitelů vězeňských správ Strassburg 1986- České vězeňství 4/94
Metodický návod pro okresní a obecní úřady k zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací – Právní praxe 7/1996
Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění možností ukládání a výkonu trestu obecně prospěšných prací – Probační a mediační služba ČR 2003
Výroční zpráva 2006- PMS ČR, středisko Most

Dále bylo čerpáno z těchto zákonů v platném znění :

z.č. 140/1961 Sb. - trestní zákon
z.č. 141/1961 Sb. - trestní řád
z.č. 189/1994 Sb. o vyšších soudních úřednících
z.č. 257/2000 Sb. – o Probační a mediační službě
z.č. 218/2003 Sb.- o soudnictví ve věcech mládeže
Instrukce č. 505/2001-Org. Ministerstva spravedlnosti (kancelářský řád)
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 7 Tz 138/98